

MAGYAR TANÍTÓKÉPZŐ.

XV. ÉVFOLYAM.

1900. május.

V. FÜZET.

TANÍTÓKÉPZÉS.

M e g h i v ó

a Tanítóképző-Intézeti Tanárok Országos Egyesületének 1900.
év június hava 3—5 napján.

Kolozsvárott tartandó

VI. közgyűlésére.

I. Előértekezéslet.

Az előértekezéslet f. é. június hó 3-án (vasárnap) d. u. 6 óra-
kor fog megtartatni a kolozsvári állami *tanítónők*képző-intézet
helyiségeiben.

Ugyanezen napon, este 8 órakor ismerkedési estély.

II. Közgyűlés.

A közgyűlés ideje: 1900. június 4. és 5. napja; naponkint
d. e. 9—1 óráig.

A közgyűlés helye: Kolozsvár, állami tanítónők képző-intézet.

Tárgysorozat.

Első nap. Június 4-én (hétfőn) d. e. 9—1.

1. Elnöki megnyitó.
2. Üdvözlések.
3. A pedagógia, mint a tanítóképző-intézet tantárgya. Elő-
adó: *Krausz Sándor*.
4. Az iskolai társas szellem nevelésére szolgáló intézmények.
 - a) Az ifjusági kör (önképzőkör). Előadó: *Simkó Endre*.
 - b) Az ifjusági segélyző egyesületek. Előadó: *Ujvári Mihály*.

5. Előterjesztés a Tanítók Háza ügyében. Előadó: *Felméry Albert*.

Második nap. Junius 5-én (kedden); d. e. 9—1.

1. Az iskolai társas szellem nevelésére szolgáló intézmények.

c) Az iskolai kirándulások. Előadó: *Mohar József*.

2. Titkári és pénztárosi jelentés.

3. Tisztviselők s választmányi tagok választása.

4. A tanítóképesítő vizsgálatok tagozata. Előadó: *Nagy László*.

5. Indítványok.

Budapest, 1900. május hó 15-én.

Az elnökség.

Junius hó 4-én (hétfőn) d. u. órakor 4 hangverseny a kolozsvári áll. tanítónőképzőben, a Tanítók Háza javára.

Üdvözet.

Néhány nap leforgása után megnyílik ez idei közgyűlésünk, a melynek jelentőségét emeli az a körülmény, hogy azt nem a fővárosban, hanem a vidéken, Kolozsvárott, a magyar Athénben, tartjuk meg. Üdvözljük a vendéglátó kincses város hazafias, nemes, intelligens lakosságát. Áhítatos kegyelettel lépünk abba a városba, a melynek minden talpalatnyi földjéhez, minden téglájához nagy történelmi emlékek fűződnek: zivataros idők, nemzeti nagy harcok, a szabadságért vívott dicső küzdelmek emlékei. Tisztelettel hajtjuk meg a magyar tanítóképzés zászlaját a nemzeti ügyért sokat szenvedett város kapujánál úgy is, mint a magyar nemzeti kultúra nagy góczpontja előtt. Ott, a hol a nagy múlt és fényes jövő érintkeznek, a mi lelkünk nem maradhat ihletetlenül, ott lángot kap lelkesedésünk s szárnyakat öltenek szándokaink. Ha a jobb jövőbe vetett hitünket itthon a kétely marcangolja is, érezzük, hogy ott szent elhatározással fog magasztosulni a ránk nehezedett érzés s nem fogunk késlekedni fajunk s nemzetünk javára egész munkaerőnket hadi sorba állítani.

Üdvözljük egybegyülemző kartársainkat is! Hiszszük, hogy

sokan lesznek azok a lelkesek, a kik nem fognak fáradságot s áldozatot kimélni, hogy áldozzanak a kartársi szeretet s a közös munka oltárán. Reméljük, hogy ez a közgyűlésünk is hatalmas ténye lesz a tanítóképző tanárok *közakarata*nak, a mely tiszteletet fog gerjeszteni irántunk a társadalomban, az országos kormányban s a tekintély erejével fog hatni magukra a tanítóképzés munkásaira is. Reméljük, hogy az egybegyűlendők nagy számánál, lelkes magatartásánál, tartalmas tanácskozá-ainál fogva ez a közgyűlésünk is határjelző esemény leend a tanítóképzés fejlődésében, a miként az volt a többi is.

Gyülekezzünk tehát minél többen, lehetőleg valamennyien! Gondolataink kicserélésére, ügyes-bajos dolgaink elmondására alig van más alkalmunk, mint a mi *két évi* közgyűlésünk. Mi nem vagyunk oly szerencsések, mint a mi középiskolai és polgáriskolai kartársaink, a kik az ő helyi köreikben állandó tűzhelyet teremtettek a közhangulat, a közakarát, a kartársi összetartás számára s a kik évenként nem egyszer, de többször országos gyülekezeteket tartanak. Nekünk a mi két évi közgyűlésünk fontosabb, többet jelent, mint akár a nép-, akár a közép- vagy más iskolai tanítóknak az ő közgyűlésük s ha mi nem tesszük közgyűléseinket külső nyilvánulásukban s beltartalmukban tekintélyessékké, úgy mi nem számíthatunk az illetékes fórumok és a nagy közönség azon hitének kifejlődésére, hogy a tanítók tanítói körében egyáltalán lehet szó közérzületről, közvéleményről, közakaratról.

Hagyjuk el pár napra a mi megszokott tűzhelyünket, édes családi körünket és vonuljunk csatasorba, miként azok a harcosok, a kik a nemzet védelméért táborba szállanak. Hiszen a mi közgyűlésünk is a legvitálisabb nemzeti ügy fóruma. Egy-egy konveksz tükör a mi közgyűlésünk, a melyről minden irányban szétszóródnak a sugarak népoktatásunk egész területére. Az teszi éppen felelősségteljessé a mi munkánkat, hogy mi mindig az egészre hatunk. A ki lelkében átérzi ezt a felelősséget, a ki a magyar állam fejlődését, nemzeti egységét erőinek javával munkálni kész, az — ott leend a mi kolozsvári találkozónkon.

A kedves, a boldog viszontlátásra!

A közgyűlésen tárgyalandó határozati javaslatok.

Az iskolai társas szellem nevelésére szolgáló intézmények.

A) Az ifjúsági kör (önképzőkör).

— A választmány határozati javaslata. —

Előadó: *Simkó Endre* (Sopron.)

1. Az ifj. (önképző) körnek *általános* célja, hogy általa az ifjuság a társas szellem ápolására, az önművelési munka megszeretésére, egymásnak kölcsönös megbecsülésére neveltessék; *közlönös* célja, hogy általa életre keltessenek s megismerhetők legyenek a növendékek bármily irányú alaptehetségei s hogy általa jusson a növendék is tudatára a maga erőinek; hogy serkentessék a növendék e tulajdonságoknak az önművelés által való kiképzésére; s hogy ezen önmunkásság helyes irányban legyen föntartható.

2. Az önképzőkör felőleli mindazon tárgyakat, melyekben a tehetőség különböző fajtái nyilvánulhatnak, tehát művelheti az iskolai összes elméleti és gyakorlati tárgyakat. Így helyet találnak az önképzőköri munkálkodásban *a)* nevezetesebb pedagógiai munkák kivonatolásai, gyakorlati pedagógiai kérdések tárgyalása; *b)* felolvasás, szabad előadás, értekezés, vitatkozás az elméleti tárgyak köréből; *c)* fordítások; *d)* szépelőadás; *e)* magán- és társas ének, magán- és társas zene, játék s egyéb gyakorlati ügyességek bemutatása. Mindebben azonban irányadó szempont gyanánt főként a tanítói munkakör szolgáljon. — Ezekből következőleg az önképzőkör úgy szervezendő, hogy az ifjuságnak önművelést célzó üdvös, társas törekvései abban mind helyet találjanak.

3. Önképzőkör minden tanítóképző-intézetben szervezendő és pedig az intézet keretén belől s azzal kapcsolatban.

4. Kivánatos, hogy az önképzőkör munkájában az egész ifjuság s az egész tanárkar részt vegyen. Annyi mindenesetre óhajtható, hogy a tanárok a saját szakjukba vágó előadásokon jelen legyenek, a megvitatásban részt vegyenek; a rendes tagok közül pedig mindenki egy évben legalább egyszer fellépjen.

5. A tanárok a körnek tiszteleti, a növendékek pedig rendes tagjai. Az intézeten kívül állók csak pártoló tagok lehetnek.

A rendes és pártoló tagok némi tagdíj fizetésére kötelezhetők.

6. Tisztviselők: *a)* a tiszteleti tagok sorából: *az elnök* (az igazgató) s *az ügyvivő tanárelnök*; *b)* a rendes tagok sorából: *az ifj. elnök*, a *jegyző*, a *pénztáros* és a *könyvtáros*.

7. A kör egy évi működése az isk. év elején tartandó megnyitó közgyűléssel kezdődik, az isk. év folyamán meghatározott időközökben rendes ülések tartandók s alkalomszerűleg ünnepélyek tarthatók; az iskolai év végén záró közgyűlés tartandó.

8. Az egyesület ügyvitelét a tisztikar tagjaiból álló elnökség intézi.

9. Az önképzőkör a tanárkar vezetése és felügyele alatt áll, e

mellett a kör munkálkodásában a lehetőségig az ifjuságnak is megengedhető az önkormányzat.

10. Ezen határozatok alapján *alapszabályok* szerkesztendőek, melyeket a közgyűlés hoz, a tanárkar elfogad, vagy módosít s a tanítóképző felettes hatósága hagy jóvá. A módosítások ugyanezen úton jönnek létre.

A közgyűlés megbízza a választmányt, hogy a fentebbi alapelvek értelmében minta gyanánt alapszabály-tervezetet készítsen.

B) Az ifjusági segélyző egyesületek.

A választmány határozati javaslata.

— Előadó: *Ujvári Mihály* (Székely-Keresztúr). —

I. Általános határozmányok.

1. Az ifjusági segélyző egyesületek *nevelői* célja, hogy a tanulók humanizmusra, áldozatkészségig menő kartársi szeretetre neveltessenek, s hogy az önszegélyezés erkölcsi motívumán alapuló ezen társulat által, már tanuló korukban részesei legyenek azon jótékony hatásoknak, melyek a nemes célzatú s jól vezetett egyesületi életből, úgy az egyesületekre, mint az összesre kihatólag jelentkezni szoktak; *gyakorlati* célja, hogy a segélyezésre szorult tagjain, ha arra érdemések, pénzbeli adománnyal, (igen kivételes esetekben pénzbeli kölcsönnel) segítsen.

2. Kivánatos, hogy ily célzattal ifj. segélyző-egyesület minden hazai tanítóképzőben szerveztessék. Más felől kivánatos, hogy az ifjusági anyagi segélyezésére vonatkozó társas intézmények a segélyző-egyesület keretében találjanak helyet.

II. Az egyesület tagjai.

3. Az egyesület *rendes* tagjai az intézeti tanulók, kik a belépés alkalmával *egy isk. évre* meghatározott összegű tagsági díjat fizetnek be. A belépés nem kötelező, de az ifjusági közszellemét oda kell irányítani, hogy minden tanuló erkölcsi kötelességének tartsa a belépést. A tagság egy évre szól s így az egyesület minden évben újra megalakul.

4. Az intézet igazgatója s a tanárkar képviselője, az egyesületnek *hivatalos* tagjai; ezeken kívül mások alapszabály szerint meghatározott kötelezettségek s jogok mellett az egyesületnek csakis *alaptitő*, vagy *pártoló* tagjai lehetnek.

III. Az egyesület tisztviselői.

5. Az igazgató az egyesület *tiszteletbeli elnöke*, kinek működése az egyesület megalakulásánál s az egyesületi év befejeztével nyer kifejezést (l. közgyűlések.)

6. A tanárkar évről-évre képviselőt küld ki kebeléből, ez a *tanár-elnök*, ki vezeti és ellenőrzi az egyesület ügyeit.

7. Az ifjusági választott tisztviselői: az *ifjusági elnök*, ki tisztjében

annyi önállósággal ruházható fel, a mennyi a tanárelnököknek imént meghatározott természetes hatáskörével összeegyeztethető; a *pénztáros*, kinek működését illetőleg intézményszerű biztosítékok alkotandók arra nézve, hogy az ezen tiszttel megbízott ifju erkölcsi botlásnak kitéve ne lehessen, másfelől, hogy még felületesség vagy tévedés által származott hibából se szenvedjen kárt az egyesület; választott tisztviselő végül a *jegyző*.

IV. Az egyesület vagyona.

8. Az egyesület vagyonát teszik: az alapítványok, adakozások, tagsági díjak, a hangversenyek, mulatságok stb. jövedelmei. Ohajtandó volna, ha az illetékes fentartó hatóság is segélyezné az egyesületet évenként bizonyos összeggel.

9. E vagyomból *a) alaptőkét* képeznek: az alapítványok, a pártoló tagok díjai s az egyesület javára rendezett mulatságok jövedelmének, nemkülönbén az adakozásoknak 50⁰/₀-a, valamint az előbbeni évről fönmaradt, különben kiosztásra szolgáló pénzmaradvány;

b) segélytőkét képeznek: az azon évi rendes tagok díjai, a mulatságok jövedelmének s az adakozásoknak 50⁰/₀-a s az alaptőke azon évi kamatai.

10. Az alaptőke, valamint ideiglenesen a segélytőke is mindenkor biztos kamatozással gyümölcsöztetendők. (Értékpapírok, postatakarék-pénztár stb.) Az alaptőke s a takarékpénztári könyvek az intézet pénztárában őriztetnek.

V. Az egyesület ügyvittele.

11. Az egyesület az isk. év elején az *I. rendes közgyűléssel* megalakul, ha a növendékek létszámának, legalább 50⁰/₀-a tagul jelentkezik. Ellenkezőleg az egyesület azon évben szünetel. Ezen közgyűlés tárgyai: *a) tisztviselők választása, b) intézkedés a választmány megalakítására* nézve. Ezen közgyűlésnek elnöke az igazgató.

12. A *választmány* a tisztviselőkből s a rendes tagok közül évfolyamonként arányos számban választott tagokból áll. A segélyek adományozása, a számadások ellenőrzése, a vagyon gyarapítására vonatkozó intézkedések, általában az egyesület ügyeinek gondozása a választmány feladata. A választmány határozatképessége úgy allapítandó meg, hogy az üléseken a választmány többsége mindig jelen legyen. Az elmaradók távollétüket igazolni tartoznak.

13. Az egyesület jótékony működése főkép a *segélyezésben* nyilvánul, melynél gondoskodni kell arról, hogy a segély valóban az arra érdemesnek nyujtassék. Csak kivételesen adható *kölcsön*, melyet illetőleg biztosítékok alkotandók arra nézve, hogy a tanuló szüleinek, vagy törvényes gyámjának tudta, beleegyezése és jóállasa nélkül kölcsönt ne vehessen s hogy az egyesület meg ne károsodjék. A kölcsön a lejáratú időig kamatnélküli.

14. Az isk. év végén az igazgató (tiszteletbeli elnök) elnöklése mellett megtartandó a *II. (záró) közgyűlés*, melynek főtárgya az egyesület évi működésének elbírálása s a pénztáros felmentése.

15. A záró közgyűlés után az egyesület összes vagyona s iratai őrizet végett az igazgatónál helyezendők el.

VI. A felügyelet.

16. Az egyesület a tanárkar felügyelete alatt áll, mely ezen felügyeletet a kebeléből kiküldött képviselő (tanár-elnök) által gyakorolja. Minden határozat, jegyzőkönyv, meghívó, kiadvány, nyugtatvány és ellennyugtatvány, jelentés, levél stb. csak az ő hozzájárulásával (alíráásával) érvényes. A mihez ő hozzájárulását nem adhatja, az az ügy — a teljes választmány többségének kívánságára — döntés végett a tanárkarhoz terjesztetik fel. Részt vesz a pénzkészlet őrizetében.

VII. Alapszabályok.

17. A fentebbi irányelvek alapján *alapszabályok* szerkesztendők, melyeket a közgyűlés hoz, a tanárkar elfogad vagy módosít, s a tanítóképző közvetlen felettes hatósága hagy jóvá. A módosítások ugyanezen úton jönnek létre.

C) Az iskolai kirándulások.

— A választmány határozati javaslata. —

Előadó: Mohar József (Győr).

1. A növendékek pedagógiai tanulmányainak kiegészítése, látókörük szélesítése, nemkülönben kedélymívelő nevelői hatás céljából szervezett, rendszeres iskolai kirándulások czélszerűek és szükségesek.

2. Évenként egy nagyobb, 2—3 kisebb kirándulás rendezendő; ezekhez járul még a képzők székhelyén elhelyezett pedagógiai, kulturális, vagy közgazdasági szempontból megtekintésre érdemes intézmények megismerése.

3. *A nagyobb kirándulások* távolabb fekvő, s természeti szépségükről, gazdaságukról, földrajzi fekvésükről, történelmi jelentőségükről kulturájukról, iparukról, kereskedelmükről, vagy néprajzi viszonyaiknál fogva nevezetesebb helyekre és vidékekre irányítandók. Kívánatos, hogy a nem magyar ajkú vidéken elhelyezett képzők növendékei a magyar fajt és kulturáját ez úton is megismerjék, megszeressék s hogy a magyar fajú növendékek a más ajkúakat ismerni, becsülni és szeretni tanulják. E célból a képzők kölcsönös látogatása is gyakorlatba hozandó.

A *kisebb kirándulások* célja a képző vidéke nevezetességeinek, különösen népoktatási intézményeinek tüzetes megismerése.

4. A *nagyobb kirándulás* legfeljebb hat napig tart s e célra a

husvétii szünidő, vagy az iskolafentartó hatóság által e célra engedélyezett szünet használandó tel. Ezen kirándulások alól a növendékek okadatolt esetekben felmenthető, ezektől! szükség esetén el is tiltathatók.

A *kisebb* kirándulások legfeljebb egy napig tartanak s akár a rendes, akár az igazgatói szünnapokon rendezhető. E célra a tanártestület évenként legfeljebb három, nem egymás után következő szünnapot engedélyezhet.

A helyi tanulmány-szemléletek a növendékeket sem a rendes iskolai elfoglaltságtól, sem a vallásgyakorlattól ne vonják el. Az ezeken való részvétel az ifjúságra nézve kötelező.

5. Az isk. évben megtartandó kirándulások egész programját a tanártestület, előzetesen állapítja meg. Ennek keretében a részletes kidolgozás az egyes kirándulásokat vezető tanárok tiszte.

6. A kirándulásokon a vezetőkön kívül minden tíz növendék után egy tanár vegyen részt. Nagyobb kirándulásokban az intézeti orvos részvétele kívánatos.

7. A kirándulások az érdeklődés felkeltésével, a cél, a teljes utiterv előzetes közlésével, a fontosabb mozzanatok megismertetésével, szakszerű magyarázatokkal pedagógiailag *előkészítendő*, út közben magyarázatokkal, felvilágosításokkal, útmutatásokkal *eredményessé*, az öröm és vidámság előmozdításával lehetőleg *kellemessé*, s a kirándulás után kellő formában (utinapló, jelentés, felolvasás stb.) való számonkérés által *tar-tós értékűvé* teendő.

8. Különös gond fordítandó a kellő *fegyelemre* s az egészség-ügyi *óvó intézkedésekre* (előzetes megvizsgálás, legszükségesebb úti gyógy-szerek.)

9. A tanulmány-utak rendezéséhez, állandósításához a szegényebb növendékek támogatásához szükséges anyagi eszközök forrásai:

a) Az intézet *évi költségvetésének* e célra felvett s legalább 300 koronát tevő állandó tétele.

b) Az évi befizetésekből, előadások jövedelmeiből, társadalmi úton befolyó összegből létesítendő *kirándulási alap*.

c) A résztvevő növendékek hozzájárulásai a kirándulás költségeihez.

10. A kereskedelemügyi m. kir. miniszter felkérendő, hogy a tanító-jelölteknek s vezető tanáraiknak a kirándulásokra ingyen vasúti jegyet, vagy legalább a mostaninál jelentékenyen nagyobb kedvezményt adjon.

11. A kirándulásban résztvevő tanárok tényleges költségei az iskolafentartó hatóság által fedeztessenek.

12. Felkérendő a közoktatásügyi kormány, hogy a tanulmányi kirándulások egységes szempontok szerint való rendezését az állami képzőkre nézve kötelezőleg rendelje el, a többi képzőket illetőleg pedig az iskolafentartó hatóságok figyelmét e fontos tényezőre hívja fel.

Indítvány a Tanítók Háza ügyében.

Előadó: *Felméry Albert* (Kolozsvár).

Mondja ki a közgyűlés:

1. hogy a *Tanítók Háza* intézményét korunk egyik legszerencse-
sebb alkotásaként s a magyar tanítóság együtterzésének s összetartozó-
ságának magasztos tanuságaképen tekinti s hálás elismeréssel adózik a
megalkotóknak: különösen az intézmény tervezőjének, *Péterfy Sándor-
nak*, egyesületünk tiszteletbeli elnökének, a ki lankadatlan hittel és
kitartással vezette azt a megvalósítás küszöbeig és *dr. Wlassics Gyula*
vallás- és közokt. m. kir. miniszter úrnak, ki ez eszmét a tanítóság iránti
szeretetével magáévá tette s a törvényhozástól a megalkotáshoz szük-
séges segínyt kieszközölte;

2. hogy az egyesület minden egyes tagjának lelkére köti az
Eötvös-Alap és ebben a *Tanítók Házának* erkölcsi és anyagi támogatá-
sát, különösen pedig azt, hogy tanítványaiknak, a jövődő tanító-nem-
zedéknek szívébe is ezen intézmények n elég szeretetét beleoltsa;

3. felkéri az *Eötvös-Alap* elnökségét, hogy ezen intézmények alap-
szabályait, esetleg ez intézmények megismertetése céljából készitendő
kiadványokat a végzett tanítójelöltek között való kiosztás végett min-
den iskolai év végén a hazai összes tanítóképzőknek kellő számú pél-
dányban küldje meg.

A tanítóképesítő vizsgálatok reformja.

Előadó: *Nagy László* (Budapest).

1. Minthogy az 1892-ben kiadott képesítő vizsgálati szabályzat a
tárgyszerűség, a vizsgálat alapossága és különösen a szakszerűség szem-
pontjából jogos és alapos kifogások alá esik; minthogy továbbá e
szabályzat a tanítóképesítő vizsgálatok iránt fokozódó követelményeket
ki nem elégíti; s minthogy végre a tanítóképesítő vizsgálatoknak az
1896. évi tanügyi kongresszus, illetve a Tanítóképző Intézeti Tanárok
Országos Egyesületének 1898. évi határozatai alapján való szervezése
fokozatos előkészítést tesz szükségessé: mondja ki a közgyűlés, hogy a
ma érvényes képesítő vizsgálat szabályzatot revideálandónak s gyöke-
resen módosítandónak tartja.

2. A képesítő vizsgálatok reformjánál figyelembe veendőnek
tartja a közgyűlés a) az 1896. évi tanügyi kongresszus, illetve a
Tanítóképző-Intézeti Tanárok Országos Egyesülete 1898. évi határozatait;
b) azt a követelményt, hogy a képesítő vizsgálatok az általános
műveltség, de különösen a tanítói szakképzettség kipuhatólása szem-
pontjából alaposabbakká s behatóbbakká teendő; s végre c) hogy a
vizsgálat letévése a tanítójelölteknek lehetőleg megkönnyíttessék.

3. A közgyűlés megbízza a választmányt, hogy e szempontok
szem előtt tartásával vizsgálati szabályzat tervezetet készítsen s ter-
jesztszen a jövő közgyűlés elé.

Willmann Ottó didaktikája.

V. közlemény és vége.

Az oktatásügy (képzésügy).

III. Az iskolatanról. (Schulkunde.)

A gimnázium mint az egyetemre előkészítő iskola fejlődött ki és mint valamely szerves oktatásügy tagja ezen történeti alapjáról nem szabad letérnie. A modern iskolákkal szemben előnye történeti jellege, mert van története és *képviseli az oktatás történeti elemeit* (régnyelvek). Valamennyi tanintézet között az oktató (képző, művelő) eszközök teljes birtoka teszi kiválóná.

Szerző ezután a klasszikus autorok kiválasztásának elvét határozza meg, majd a nyelvi írásbeli gyakorlatokat, továbbá az anyanyelv, a modern idegen nyelvek, a matematika, a járulékos tantárgyak tanítását fejtegeti, tekintettel a gimnáziumra. Végül a gimnázium tagozódását állapítja meg (erről is volt már szó). Ugyanis hármas tagozódást kívánja: A három alsó évfolyam az *alsó latin iskola* (első fok, alsó tagozat), jellemző tantárgyai: vallás, világ- és haza-ismeret, anyanyelv, a latin elemei, a görög első elemei, matematikai alaktan és számolás. A *magasabb latin iskola*, három vagy négy évfolyam, tantárgyai: egyháztörténet, világtörténet, anyanyelv, klasszikus autorok olvasásának kezdete és a matematika első tanfolyama. A *felső fok, a lyceum*, három évfolyamú, mely az iskolaszerű *tanulást iskolaszerű tanulmányozássá emeli* és így az egyetemre készít elő; theologiai, philosophiai oktatással, a régi és hazai autorok olvasásával, a modern idegen nyelvek elemeivel, matematikával és physikával foglalkoztatja tanulóit.

A modern képző iskolák, azaz: *reáliskolák és felsőbb leányiskolák* abban különbözzenek a gimnáziumtól, hogy a *modern humanismus* legyen oktatásuk célja. Modern iskolák, mert oktatási eszközeiket kiválóan a jelenből veszik és tanulóikat közvetlenebbül készítik elő a jelenre, mint a gimnázium. Az új nyelvek fontosságát, tanítási módjukat, a történeti elem szerepét ez iskolákban és a humanisztikus és a hivatásra vonatkozó mozzanat közti viszonyt fejtegeti azután szerző. «A humanisztikus és formális elemnek a hivatásra vonatkozóval és materiális elemmel való összekapcsolása legjobban úgy létesíttetik, ha a reál-iskola alsó tagozata egészen az előbbin alapszik és csak a felső tagozat juttatja érvényre az utóbbit.» A hivatási elem meglehetősen hiányzik a leányiskolákban. A háztartás tanításával és gyakorlásával helyes vonatkozásba hozzák ezeket az iskolákat a női hivatással, habár külön tantárgyakká a háztartás ágait nem szükséges tenni. Azokra a különleges hivatásokra való előkészítés, melyekre a jelen socialis viszonyok a női nemet utalják, nem tartozhatik a felsőbb leány-iskola feladatai közé. Ezekre legfeljebb általában komoly munkára való szoktatás és képezés által készíthet elő.

A *népiskola*. Más iskolákkal összehasonlítva a népiskola helyzete kedvezőtlenebb: tanulói éretlenek, a növekvő fogékonyág korában

elveszti őket, mindenkit föl kell vennie, a kit oda hoznak, a legtehetségtelenebbet is lehetőleg tanítania kell, a tanítási órákban kell munkáját elvégeznie. . . Előnye, hogy alapvető, messzeható elemekkel dolgozik, és az erkölcsi behatás folytán, melyet a tanító elérhet, hivatása a lelkeszi hivatással rokon.

A népiskola főbb elemei: *a vallásos elem*, ez a középponti elem, mely nemcsak mint hittan, hanem mint vallásos gyakorlat is kell, hogy előforduljon; *a hazafias elem*, népies költészeti, szülőföldi és világismereti elem; *a közhasznú ügyességek*, mint az írás, olvasás és számolás. A népiskola újabb fejlődésében a methodus nagy jelentőséget nyert, melylyel egyszerű tárgyainak *alaki képző erejét* ki tudja fejteni. Az íráson kívül kivált a népiskolai nyelvtan, számolás, rajz és némely kézügyességek az alaki képzés tárgyai. Az olvasókönyv őrizze meg hazai, nemzeti jellegét és ne birjon polymathiai jelleggel.

A tanító (tanár)-képzők. Az egész tanítóképzést, tehát úgy a népiskolait, mint a középiskolait, vázolja egységes szempontból.

Ugyanazon mozzanatok, melyeket a tanuló egyéni képző munkája előfeltételének mondtunk, nevezetesen: *rátermettség* (Naturanlage), *gyakorlás és értelem*, megjelölik egyuttal azt is, a mire a tanítónak működéséhez szüksége van. Természeti adománya a tanítói képesség (Lehrgabe), gyakorlás által ügyességet, tanulmány által értelmet kell szereznie. Gyakorlás és tanulmány, ezek feladatának természete folytán kettős tartalommal bírnak rá nézve: egyrészt a tárgy (anyag) szerint, melylyel dolgozik, és másrészt munkája, a didaktikai foglalkozás szerint. A mit tehát meg kell szereznie, az négyféle: *a tárgyi készséget* (sachliches Können), *tárgyi tudást* (sachliches Wissen), *didaktikai ügyességet*, azaz, az oktatás technikájában való jártasságot és *didaktikai tudást*, azaz, értelmet a tanítói foglalkozás iránt.

A rátermettséget föl kell tenni, vajjon megvan-e, vagy nincs, ennek fölismerését megnehezíti a hosszú ideig tartó elméleti képzés, melynek befejezésekor az elutasítás kegyetlenség volna.

A rátermettség nagyon különféle, mert többre-kevésbé egyoldalú; a ki jól tanít, abból még nem következik, hogy jól oktat, és a rátermettség valamely tanalakra gyakran kizárja a többiekre való rátermettséget. Szerző ezután ismerteti Herbart erre vonatkozó felfogását. A tanulókra legkönnyebben az a tanító hat, kinek ereje az előadásban, elbeszélésben, ecsetelésben van; azok a pontos tanítók, a kik inkább az emlékezetbevéséssel, begyakorlással törődnek, a tanulók részéről rendszerint csak utólagosan találnak kellő méltatásra. Vannak olyanok is, kiknek főtörekvésük, hogy a tanulók a rendszeres gondolkodásban gyakorolják magukat. Az a tanító, a ki meg tudja nyerni tanyítványait arra, hogy adott gondolatokba behatoljanak, jó magyarázó, van philológiai tehetsége; az a tanító pedig, a ki lebilincselő, összefüggő fejtegetésekre képes, philosophiai tehetséggel bír. Ezen fejtegetések az oktatás alakjainak és az elsajátítás mozzanatainak meghatározására vezetnek vissza: rátermettség lehet az empirikus, a logikai, az alkalmazási mozzanatra, vagyis *az előadásra, a magyarázásra, fejtegetésre, begyakorlásra.*

A tanítóképzésben mindenoldalúságra kell törekedni, de nem túl-

ságos aggodalmaskodással, mert a részleges kiválóság mindig jól hat a tanulókra, a hiányt a kiválóság mintegy pótolja.

A tárgyi készség (sächliches Können) szintén a kiválóság szempontja szerint ítélendő meg. A régi időben majdnem kizárólag ezt kívánták a tanítótól; a latin iskolára azt tartották jól képesítettnek, a ki jól írt latinul, a népiskolára, a ki az elemi iskolai ügyességeket tökéletesen elsajátította. És ebben sok igaza van, mert a tanítóban olyasvalaminek kell lenni, a mi a mesterben van. A tárgyi készség nagyobb tiszteletet szerez neki, mint a tudás, valamint viszont ügyetlenség többet árt neki, mint egy lapsus memoriae. Tárgyi készségbeli kiválóságra a tanítóképesítés alkalmával nagyobb súlyt kellene helyezni, mint az mostanában történik; így p. o. a latin vagy görög alaktan tökéletes elsajátítása feljogosít a gimnáziumi tanítóképesítés megszerzésére és az elméleti tudással nem egyszer fölér.

A tárgyi tudásra az újabb tanítóképzés kellő gondot fordít, de szükség van a koncentrációra az enciklopedikus sokféleséggel szemben, az egyoldalú szaktanulmányokkal szemben pedig általánosan képző tanulmányokra. (Itt a többi között kívánja, hogy a leendő tanító foglalkozzék annak a vidéknek a tájszólásával (dialektusával) is, a hol tanítani fog, mert neki ismernie kell mintegy azon pontokat, a melyekhez az irodalmi nyelvet fogja hozzákapcsolni.) Ezekhez a *didaktikai tudás* is sorakozzék. A tanító ismerje azt a talajt, melyen majdan dolgoznia kell, úgy a közoktatás-ügyet a maga egészében, mint azt az iskolanémet, melynek magát szenteli; kell, hogy a közoktatás-ügy történelmi és socialis feltételezettségét, törzsét és helyét az egész életműködésben ismerje, és hogy az oktatás munkáját céljai, tartalmi, alakjai és közvetítései szerint, az etikához, lélektanhoz, logikához és tudománytanhoz való vonatkozásai szerint magáévá tegye. Ez által kapocs létesül hivatásos foglalkozása és az általános érdekek között. *A népiskolai tanítónál ezen tanulmányok mértéke csak szerény lehet, de hiányozniok nem szabad, neki is magasabb szempontot kell kapnia, melyről hivatását áttekinthesse és nagyobb egészbe sorozhassa.*

Ezekhez végre a *didaktikai ügyességnek* (didaktisches Können) is kell járulnia. A mily igaz, hogy az oktatásban van valami az ügyességből; technikából, mesteriből, művészetiből, ép oly igaz, hogy az *oktatásra is szükséges az előkészítés*. Csakis az ily előkészítés kapcsolja össze az elméletet a gyakorlattal.

Az oktatás munkája az emberi életfeladatok egészében.

Valamely szervnek működése csak úgy érthető, ha tudjuk mennyiben járul hozzá az egész test életéhez; épen úgy az emberi tevékenység irányai csak teleologikus összefüggésükben érthetők, és így vizsgálódásaink is csak akkor jutnak kellő befejezéshez, ha az oktatás munkáját az emberi életfeladatok egészében meghatározzuk. Az emberi életfeladatok kitűzésével az ethika foglalkozik, melyhez didaktikánk többször folyamodott támogatásért (oktatási célok, oktatásügy), melyhez most befejezésekor is fordulnia kell.

Már az ókoriak úgy értelmezték az etikát, hogy *az emberi életfeladatokról szóló tan.* minél fogva feladatokkal, szabályokkal, kötelességekkel van dolga; tere az élet, mely mint egyéni és mint socialis fogható fel, és így tehát általában az életről, a szerves világról is nyújt felvilágosítás.

Vannak primitív életfeladatok, melyek a szerves életben gyökeresnek, melyek még az erkölcs küszöbe előtt fekszenek, de a melyek legalkalmasabbak arra, hogy az emelkedést az erkölcs világába vezessék. A természeti törvény minden lény első feladatává teszi, *az életet megtartani.* Az életfentartás ösztöne alapösztöne az állatnak és embernek; feloszlik az önfentartás és fajfentartás ösztönére. A táplálásban és párosulásban, a saját élete és a nemzett élet védelmében foglalható össze az állat élettevékenysége; célja az én és a faj, eszközei az érzékek; a mi a tudatot elfoglalja, ezek *érzéki-önző törekvések.* Mindezek az emberi életben is hatalmas motivumokul szolgálnak. A mily igaz, hogy az emberiség egyénekből áll és egy fajt alkot, ép oly igaz, hogy az egyéni élet és fajélet fenntartása az emberi feladatok közé tartozik és *hogy így az érzéki-önző elem az emberi érdekkör egy része.*

Az élet egy másik tényezője az erkölcs, mely az érzéki-önző elem ellensúlyozására van hivatva. Erkölcsi ember az, a ki érzéki vágyain uralkodni tud, a ki önzését fékezni tudja. Az érzéki-önző elem ellentétének az *értelmes közhasznú* irányzat látszik. Ez ugyan fékezi az ösztönöket, összefűzi az egyedeket, a különérdek alárendelését követeli a közjó érdekének; de az értelem nem uralkodik az érzékiségen, a közhasznuban mindenekelőtt az önző elemet sokszorosítva találjuk. Az együttélés az önkényt korlátozza, de nem támadja meg az önzést gyökerénél. *Az érzéki-önző ellentéte az érzékfölötti-önzetlen;* az ösztönnel a transcendentális vágy, az önzéssel az aldozat, az önkénynyel a belső kötöttség, a religió áll szemben. Csak ez a transcendentális vágya az emberi természetnek elég erős, hogy az ösztönökkel a harcot felvegye, mert oly elemi természetű, mint maga az ösztön. Az önzetlenségben a szeretet gyökere van, mely embert emberrel összeköt, nem az ösztön szerint, hanem az értelmes társulás módja szerint és egy harmadik és magasztosabb iránti közös odaadás szerint. *A vallás az erkölcs forrása.* Az érzéki-önző elem és a vallás azt a két végpontot jelzik, melyek között az élet, az erkölcsi világ elterül, melyben az anyagi és eszményi az állati és transcendentális elm oly különféle képződményekké fonódnak össze.

Az életfentartás megindítja az ökonomikus érdekeket, melyek az iparra és kereskedelemre vezetnek. Ugyanazon érdekek összekötve a spontán gyönyörködéssel, melyet az alakítás nyújt, eredményezik a művészetet, míg a megismerés ösztöne a kutatást, a tudományt idézi elő; érintkezés és közös élet a *nyelvben* oly szövet teremtenek, mely a költészetre vezet és mint kötetlen beszéd a tudomány előadási formáit adja. Mindezen szellemi javak, melyek az emberi élet méltó betöltésére valók, a *kultúra* szóban foglaltatnak össze. Ezzel kölcsönhatásban van a *civilisatio*, mely mindazon intézményeket és életformákat foglalja magában, melyek az embert valmely közösség tagjává teszik; alapjai erkölcs

(Sitte) és jog, család, társadalom és állam; ha belső érzületté lett (Gesittung), fejlődésének tetőpontját érte el. *Kultura és civilisatio a természetes és anyagi elem által vannak föltételezve, de épp oly eredetileg működött közre ezeknél egy magasabb vágy, a transcendentális vágy.* E nélkül a művészet nem emelkedett volna fölül egyrészt az iparon, másrészt a játékon, mert a vallás ösztönözte az embert, hogy a lakóháztól a templomig, a daltól a himnusig, a táncztól a processióig haladjon; hogy a szent igék fentartassanak, ezzel nőtt az irodalom és tudomány. A mi a tudománynak és a művészetnek magasabb, nemesebb jelleget ad, mint a melylyel az ipar bír, azon körülmény, hogy önzetlen ápolást kívánnak; *önzatlenség és odaadás pedig az ember transcendentális vágyából erednek, ezekre a létérti küzdelem nem taníthat, melynek szempontjából amazok egyszerűen esztelenségek és bolondságok.* Minden kulturának a hagyományra van szüksége, ez pedig szentesítést és erejét valamely szent tartalomtól nyeri. A mi a hagyomány az élet betöltésére nézve, az a tekintély az életrendre nézve. Minden tekintélynek pedig egy oly alapra van szüksége, melyre minden kötelezettség visszavezethető, ez az alap nem lehet megint az emberi viszonyokban, melyek maguk támaszra szorulnak, hanem az csak magasabb rendű lehet.

Az elfogulatlan felfogás mindig is a vallást tartotta minden emberi életrend alapjának. Heraklitos, Cicero, Euripides, Platon óta sokan egyaránt tanuskodnak erről. A szépnek a jó, az alkotásnak a jó cselekvése, az élet betöltésének az életrend legyen az alapja; vagy a szépnek a jó, a kulturának az erkölcsi érzület, a bölcseségnek az önuralom legyen az alapja. Ez az antik ethika vezető gondolata.

A kereszténység az antik felfogás igazságát és mélységét megerősítette és tisztázta. Minden tekintély a mindenhatóra vezet vissza. Az életfeladatok köre tehát nem egymásmellett van, hanem egyiké a másikban. Az újabb ethika az életfeladatokat egymástól elkülönítetten tárgyalja, az ethikai alapfogalmak meghatározásánál a transcendentálisat mindenképen kerülni igyekszik. Pedig így az ethika, melynek feladata az erkölcsi világ megismerése volna, az erkölcsi tudat magyarázatára szorul össze. Az újabb ethikai felfogás tulzásaival és ellentmondásaival szemben az archimedesi pontot a kereszténységben kell keresni, mely már egyszer egy felbomló világot megújított.

«A kereszténység elvei szerint a történet és az összes szellemi fejlődés ideálja és célja az isten országa, felépítve a családra: az egyes családra, népcsaládra az emberiségre mint családra.» A mi ezeket nemesíti, emeli, szépíti, egyesíti, összetartja, az kultura, melyre törekedni érdemes. A család mint életforma mellett önálló eleme isten országának az állam, a család, nemzet, emberiség jogi és erkölcsi életének intézményei. Mind, a mi az államban az erkölcsit, jót, igazat fejleszti, erősíti, kultura, melyre törekedni érdemes. «De a családok és az államok fölött van az egyház, mint isten országának sajátos szerve és eszköze.» *«Család, állam és vallás a történet kezdetétől fogva az élet alaposzlopai voltak, bennök bírt a kultura támaszt és célt.»*

És ha így a kultura helyzetét az emberi életfeladatok egészében meghatároztuk, nem nehéz az oktatásnak, képzésnek, művelésnek is helyét

kijelölni. *Az oktatás munkájának feladata a kultúra értékeit helyes módon rendezni, az egyéni szellem élet szabad elemeivé tenni, és így a kultúra tovább adását biztosítani. Az oktatás munkájának az erkölcsiséget előmozdító oktatási anyagot kell középpontba helyezni, továbbá tanulást és gyakorlást célszerűen összekötni, hogy hatása a fegyelem és erkölcs hátására val találkozzék és erősödjék.* Ezzel a socialis oktatási munka szempontjai is adva vannak, mert annak ugyan az egyedek szükségleteihez kell alkalmazkodni, de úgy, hogy tekintettel van azon mozzanatokra, melyeket a socialis alakulat magával hoz. *A socialis oktatási munka helyesen működik, ha előbb a kötelességszerű, azután a méltó, végül a hasznos javaknak jelöli ki helyét; ha továbbá ezen értékfokozatok szerint a socialis kötelességekben keresi támasztát és szerves kapcsolatban azokkal azok fenntartásán és egyszersmind tökéletesítésén dolgozik; végül tekintettel a hagyományval való rokonságra és a tekintély általi megerősítésére, ha kapcsolatot keres azzal a renddel, mely ama két fentartó és egyesítő hatalmat megszentesi.*

Az oktatás munkájának ezen helyzete régi, és nem igazolható semmivel sem, hogy ezen szilárd alapot elhagyjuk.

Krausz Sándor.

A pedagógia tanításának módszere.

VI.

A psychologia tanítása.

A psychologia ismeretének fontosságát mindenki az ajkán hordja. Ez is egyike a legelterjedtebb jelszónak, melyeket ma már mindenki minden gondolkodás nélkül utána mond a többieknek, de anélkül hogy az jelentene számára valamit. A psychologia! óh a psychologia! — mondják nagy tisztelettel még azok is, a kik ebből a tudományból vajmi keveset ismernek. Mindenki tudja, hogy jó volna tudni, de bizony a tanítással foglalkozók ezrei közül nem tudom, hányan tudják igazán. Hogy mily szánalmas az állapot ezen a téren, mutatják tankönyveink. Sietek hozzá tenni, hogy a legujabb időkig a külföldön sem volt jobb a helyzet, de egy idő óta nagy haladás tapasztalható ott, míg mi maradtunk a réginel.

Mindenek előtt tisztáznunk kell a psychologia fogalmát. Mit kell psychologia alatt értenünk, mikor a tanítójelölt psychológiai képzéséről van szó?

Psychológiája annak is van, a ki nem tanult tudományos psychológiát, sőt nemcsak psychológiája, hanem psychológiai rendszere. Épen így van ez az etikával is. A psychológiának, mint tapasztalati, gyakorlati megfigyelések eredményének a keletkezése megkezdődik a gyermekben, mihelyest már emberrel érintkezésbe kerül. Az iskola is psychológiát tanít, mikor meséket mond és analizál; mikor költeményeket

tárgyal; mikor az olvasmányokat megbeszéli. Az olvasmányok, az emberekkel való érintkezés mind hozzájárulnak ahhoz, hogy az emberekben megalakuljon egy pszichológiai rendszer, melynek segítségével ezentúl embertársait megfigyeli, megítéli, irodalmi műveket, regényeket, színdarabokat élvez, helyesel, vagy rosszal. Volt-e nagyobb pszichologus, mint Shakespeare? Vagy Arany János nem ismeri-e az emberi lélek minden apró mozzanatát? Mind pszichologusok ők a nagy költők, s a pszichológiában csakugyan legjobb tanító mesterünk is. E szerint valóban alig van jobb pszichológiai képzés mint költői munkák elemzése, a történelem tanulmányozása, szóval mindannak analizálása, a hol emberek lelki élete nyilvánul.

Im a gyakorlatból így alakít meg magának mindenki egy pszichológiai rendszert, s tanítás, az iskola egész munkája mindenesetre nagyon hozzájárul ahhoz, hogy ez a rendszer minél jobb legyen.

Ez tehát az egyik jelentése e szónak: pszichológia.

Ki tagadná, hogy ilyen pszichológiára a tanítójelöltnek szüksége van. Meg is szerzi, legtöbbször szinte nem is tudatosan. De legtöbbször azután be is érik azzal s többet megszerezni nem is kívánnak.

Másik jelentése a szónak a tudományt illeti. A pszichológia, mint tudomány, ép úgy mint minden tudomány a törvények, az okok rendszere. A pszichológia is okokat kutat s törvényeket igyekszik megállapítani s azokat rendszerbe foglalni.

A ki tehát a tudományos pszichológiát tudja, nemcsak a lelki jelenségeket fogja ismerni, a mint az emberi lélekben végbemennek, hanem azok okait, azok törvényeit is.

Vajjon ki nem tudja, hogy ezt a pszichológiát értik rendszeresen pszichológia alatt, erre kell gondolnunk, mikor pszichológiáról, s annak tanításáról beszélnek.

De van egy harmadikféle pszichológia is. Ez igazán a tanító számára való: a pedagógiai pszichológia. Rosszul fejeztem ki azonban magam, ha azt mondtam: *van*. Csak lesz.

A szó, a név erre a tudományra már régen megvan, sőt a fogalom is, csak a tudomány nincs még meg, az most van keletkezésben. Már régen jelentek meg ilyen címekkel könyvek, mert hiszen mindenki tudja, s mindenki érzi, hogy a tanítónak erre volna szüksége, de mindazok a jó urak, a kik ilyen pedagógiai pszichológiát irtak, inkább csak azt tudták, mit kellene tudni, de magát a pedagógiai pszichológiát nem, mert hiszen az még nem volt, s nincs is meg egészen most sem. Hogy néhány példát említsek: *Pfisterer*, *Pädagogische Psychologie*, Gutersloh, 1880. *Ostermann*, *die Grundlehren der pädagogischen Psychologie* Oldenburg 1880. *Compayré*, *Psychologie appliqué à l'éducation*. Paris, Delaplane. Mindezek nagyon kevéssé felelnek meg czimüknek.

Bizony még csak ezentúl lehet majd a pedagógiai pszichológiát megírni. Mégis, mindenki hangsúlyozta, hogy a pszichológiát a pedagógiára alkalmazva kell tanítani. De talán azt csak nem lehet kívánni, hogy a képzőtanár csinálja meg a tudományt magát. Majd ha kialakult a tudomány, a pszichológiát ily módon földolgoztak, a képzőtanár fogja is tanítani.

A tanítójelöltnek szüksége van az imént vázolt mindhárom fajta pszichológiára. E különböző pszichológiai ismeretek összevegyítéséből áll a ma tanított pszichológia, mint azt a használt kézikönyvekből látom. Ezen különböző ismeretek között is azonban a középső, a pszichológia, mint abstract tudomány, dominál. Ez pedig nem a leghelyesebb. E háromféle ismeretnek kellő arányban kell lennie, kell tudnunk pszichológiát a gyakorlatból, kell tudnunk az elméleti tudományt, de kell tudni a pedagógiai pszichológiát is. Gyakorlati pszichológiára minden embernek szüksége van, a ki meg akar élni a világon, elméleti tudományra minden művelt embernek van szüksége, pedagógiai pszichológiára pedig minden tanítónak. A tanító ember, művelt ember, s tanító egy személyben, úgy tehát mind a háromféle ismeretet egyesíteni kell.

Ha az iskola elvégzi a maga feladatát, a tanítójelölt már hoz magával bizonyos pszichológiát, a melyet a képző-intézet tanítása természetesen fejleszt, bővít, kialakít. De bővíti nemcsak általánosságban, mint emberismeretet, hanem bővíteni fogja pedagógia irányban is, mikor a gyakorló iskola növendékeit figyeli meg.

Tanítani tehát, mint külön disciplinát, a tudományos és a pedagógiai pszichológiát fogjuk. Régi követelmény mind a kettő, s az új tanterv is úgy fogalmazza a második osztály anyagát: A lelki élet ismertetése, tekintettel a nevelés feladataira. A kettőt tehát össze kell vonni.

Elmélkedjünk csak ezen a kérdésen is egy kissé. Itt is határozottan előnyös dolog az eszmék tisztázása.

Kétféle munkával állunk szemben. Az egyik munka az, hogy fogalmat adjunk a lelki élet jelenségeiről. Jelöltünk még nem tudja, mi a képzet, mi a fogalom, mi az érzelem stb. Legalább tudományos értelemben nem tudja, habár ezeket a szavakat talán használja is. Az egyik teendő tehát az, hogy a pszichológiának, mint tudománynak alapfogalmait adjuk, abba bevezessük. Csak azután beszélhetünk pszichológiai problémákról.

A másik munka azután az, hogy csakugyan fölveszszük a pszichológiai problémákat s különösen azokat, melyekkel a nevelés és tanítás kérdései összefüggnek s ezeket fejtegetssük.

Ez utóbbi teendő egészen a tanárra marad mai lélektani kézikönyveink mellett. Azért hivatkozom ismételten a használt tankönyvekre, mert hiába, a tankönyv mutatja, hogy valamely tárgy mennyire van methodikailag földolgozva, az a hőmérő, mely jelzi, hogy mily fokon áll az illető tudomány az iskolában. Fontos ez annál is inkább, mert a legtöbb tanár ragaszkodik a tankönyv által földolgozott anyaghoz, sőt sokan annak menetéhez, s előadásmódjához is.

Ha tehát beletekintünk mai lélektani kézikönyveinkbe, közös jellemvonás gyanánt fog feltűnni: 1. abstract voltuk 2. a pedagógiára való tekintet hiánya.

Ez tehát az a két dolog, a mit a tanítás módjából okvetlenül ki kell pótolni.

A pszichológia így csak oda van állítva a pedagógia mellé, de szoros kapcsolatban vele nincs. Még azt sem nevezem kapcsolatnak, a mit sok könyvben megtalálok a lelki erők fejlesztése czímén, annál kevésbé

azon odavetett megjegyzéseket, melyek az illető lelki jelenség pedagógiai fontosságát jelzik.

Már az anyag kiszemelésében is azt kell látnunk, hogy ez a psychologia tanítók számára készül. Éppen azért nagyon fontosnak tartok olyan fejezeteket, melyeket kézikönyveink nagyon kevésbé emelnek ki.

Részletes és beható tárgyalást óhajtanék az érzetek számára. Az érzetekről minden könyvünk néhány sorban emlékezik meg, ez pedig a leendő tanítóra nézve nagyon fontos, sokkal fontosabb másokra nézve, a kik pusztán csak fogalmat akarnak kapni róla, hogy tudják, mi is az tulajdonképen (mint pl. gimnáziumi tanulók.)

Épp így részletesen kellene tárgyalni a képzetek tanát. Nem elég beérni a meghatározással, néhány példával, s a képzettársítás négyféle ősrégi esetével.

A képzetek tana a tanítóra nézve talán a legfontosabb része a psychológiának. Mégis csodálatosan mostoha bánásmódban részesül. Így áll a dolog az apperceptionnal is. Ez alig, hogy meg van említve. Pedig ez oly fontos a tanításra nézve, hogy Lange egész könyvet írt róla.¹⁾ Ennek a könyvnek eredményeit okvetlenül ismerni kell a tanítónak. Igen fontosnak tartom a figyelemről szóló részt is. Hogy ezt mily behatóan tárgyalják másutt, arra idézem egy angol tankönyv erre vonatkozó fejezeteinek címzeit. Nálunk néha az egész kérdés tárgyalása se tesz ki többet, mint e címek: A *főczím*: Figyelem. Fejezetek: A psychikai anyag, s annak földolgozása. A figyelem, mint a földolgozás tényezője. A tudat fokozatai: a tudattalan. A figyelem általános funkciója. A figyelem definíciója. Idegfolyamat a figyelem alkalmával. A figyelem kiterjedése vagyis köre. Mitől függ a figyelem. Önkénytes és önkénytelen figyelem. Az ellentét vagy ujság törvénye. Az érdekesség. Az ismeretesség és érdekesség. Átmenet az önkénytes figyelemre. Várakozó figyelem. Az akarat funkciója a figyelemnél. — Újabb *főczím*: A figyelem első kifejlődése. Alcímek: Gyermeki reakciók. Az önkénytes figyelem első nyilvánulásai. Figyelem a hatástalanra. A szellem concentratioja. Szokás és figyelem. A gyermeki figyelem erejének ingadozása. A figyelem mérése. — Harmadik *főczím*: A figyelem pedagógiai ellenőrzése. Alcímek: Eljárás a gyermeki figyelem kiképzése alkalmával. Irodalom²⁾

Megjegyzem, hogy a könyv nem sokkal terjedelmesebb a mi könyveinknél. Persze már kevésbbé fontos fejezetek sokkal rövidebben vannak tárgyalva.

A mi könyveinkből hiányzik továbbá egészen egy igen fontos rész, melyet pedig okvetlenül tárgyalni kell a képzőben. Ez a lelki élet fejlődése. Ez a fejlődés volna az igazán tanulságos a tanítóra nézve.

(Folyt. köv.)

Dr. Weszely Ödön.

1) Über Apperzation. Eine psychologisch-pädagogische Monographie von Dr. Karl Lange. Sechste, verbesserte Auflage. Leipzig, Voigtländers Verlag, 1899.

2) James Sully, Teachers Handbook of Psychology. Német fordításban megjelent: Dr. J. Stimpfl-től, Handbuch der Psychologie für Lehrer címen. Leipzig, Wunderlich, 1898.

Apróságok a gyakorlati kiképzésről.

I.

Úrfiak iskolája.

Sok helyen így szokás nevezni a tanítóképző-intézetek gyakorlóiskoláját, minthogy valamelyes (véletlen-e vagy szándékos?) körülmény folytán úgy fejlődtek az állapotok, hogy rendszeren a legintelligensebb szülők gyermekei gyűlnek össze bennök.

Természetes, hogy a gyakorló-iskoláknak ezen sajátsága nem maradt észrevétlenül mások előtt sem. Ennélfogva nincs mit csodálkozni azon, hogy ilyen voltuk szemet is szúrt némelyiknek és arra indította őket, hogy kárhoztató szavukat felemeljék az *úrfiak iskolája* ellen.

Ez a kárhoztatás, természetesen a pedagógia szent nevében történik s a veleje az, hogy a gyakorló-iskolában a tanítónövendékeknek azt is kell látniok, a mit majd mint falusi tanítók látni fognak. Tehát rongyos és uri, vad és műveltebb, fejletlen s gyenge eszű és könnyen tanítható gyermekek minél elegesebben legyenek a gyakorló-iskolában. Ne álljon az, úgy szólva, kiválasztott gyermekekből, kiknek tanítása könnyű munka, mert ha ilyen iskolában szerzi meg gyakorlatát a tanítójelölt: majd, ha vagy egy elhagyott falu iskolájába kerül, a hol fejletlen eszű, fegyelmetlen tanulókat kell legnagyobb részben tanítania, nem fogja tudni, mit csináljon. Ugyanis ha a gyakorlóban nem szokhatja meg a rossz, rendhez nem szokott tanulók tanítását és fékezését, zavarba jő, mihelyt a gyakorlóban megszokott könnyű módon nem boldogul valaminek a megtanításával.

Egy szóval gyengébb gyakorló tanítói képességgel kerül ki az u. n. úrfiak iskolája mellől, mintha ezek helyett válogatott rossz tanulókból állott volna a gyakorló-iskola. S tudok rá esetet, hogy annak az elvnek is akadt szószólója, hogy a gyakorló-iskolai tanulók megválogatása inkább történjék ellenkező irányban, inkább a gyenge eszű s az alsóbb néposztályból kikerülő gyermekek gyűjtsenek össze benne.

Ezek után nem hiszem, hogy érdektelen dolog lenne azon kérdésnek a vizsgálása: Vajjon a gyakorló-iskolák e két faja közül, t. i. az úrfiak és a fentebb jelzett nem úrfiak iskolája közül melyik alkalmasabb a tanítójelöltek gyakorlati kiképzésének a megvalósítására? Igazuk van-e azoknak, a kik ócsárolják az úrfiak iskoláját, vagy nincs?

Ha erre a kérdésre a helyes feleletet meg akarjuk találni, kiindulnunk csupán abból lehet, hogy a legjobb gyakorló-iskola az, a melyben a tanítójelölteknek a tanításbeli ügyesség és jártasság megszerzése legkönnyebben lehetővé válik.

És vajon az olyan gyakorló-iskolában lehet-e életre valóbb tanítói gyakorlatot elsajátítaniok a tanítójelölteknek, a hol könnyen tanulnak és könnyen fegyelmezhetők a gyermekek, vagy ott, a hol ha nem nagyobb, legalább a fele részben fegyelmetlen, nehezen tanítható gyermekekkel kell bíbelődniök?

Nézzük először, hogy az életben előforduló analógiák minő fele-

letre tanítanak bennünket erre a kérdésre vonatkozólag. Az asztalos inas puha és kevéssé bogos fán kezdi tanulni a gyalulást, mert a gyaluláshoz szükséges testtartás, mozgások megszokására ezt a módot tapasztalták alkalmasabbnak. A kezdő lovaglót sem ültetik a legszilajabb paripára, csupán azért, mert később esetleg ilyenén is kellend lovagólnia. S ki ne tudná, hogy az úszást könnyen meg lehet tanulni a csendés, álló vízben, míg a sebesen örvénylő víz árában aligha igen. Hát az először járomba fogott tulkokkal parlagot töretnek-e, avagy puha földön tanítják meg szántani őket?

Nem is szükséges több analógiát említenem, hiszen bár hová nézek, mindenütt azt látom, hogy bárkit vagy bármit is akárminek a begyakorlásához úgy juttatnak hozzá, hogy a könnyebb feladatokkal kezdik s a nehezebbekkel végzik a gyakorlást. A ki pl. síma fán jól megtanulta, az a göcsösön is hamar megtanulja a gyalulást és semmivel sem fogja rosszabbul tudni, mintha a göcsösön tanulta volna meg nagy erőfeszítéssel azt.

Ha most már az emberi lélek működésének törvényeit vizsgáljuk, azokból is épen azt a feleletet nyerjük, mit az analógiák nyújtanak. Ugyanis a lélek a maga ismereteit indukció útján szerzi. A dolognak először a feltünőbb, az érzékszerveket inkább ingerlő sajátságai jutnak be a tudatba s csak később több és több hatásra a nehezebben és még nehezebben felötlők. És így fokenként, részről-részre alakul ki az egyes dolgokra vonatkozó ismeret: képzet vagy fogalom stb.

Nem más az útja a gyakorlati ügyesség megszerzésének, a lelkünkben élő kép, eszme gyakorlati megvalósításának sem. Előbb csak igen kezdetleges formában tudjuk megvalósítani azt és csak könnyen alakítható anyagból, aztán mind tökéletesebb formába öltöztetjük s annál tökéletesebbe, minél többször próbáljuk. De tudjuk azt is, hogy a nehezebben formálható anyag annál könnyebben alakíthatóvá válik, minél fokozottabb mértékű a már megszerzett ügyesség. Ámde minden gyakorlati ügyességnek az alapja, a kormányzója a megfelelő lelki működés. De legnagyobb mértékben az a tanításnak. Kétségtelen tehát, hogy a külső gyakorlati ügyesség és a belső lelki működésbeli ügyesség megszerzésének útja, módja ugyanaz. És ez az út nem lehet más, mint a mit fentebb jeleztünk.

Élettani oka ennek az, hogy minden hatás bizonyos irányban utat ver magának az agysejtekben és hasonló irányban másodszer sokkal könnyebben indul meg a lélek működése. Bizonyos tehát, hogy egy már megtett lelki működést fokozott mértékben is könnyen ismételi a lélek, míg a nagy nehézségekbe ütköző, a sikertelen működés pályát nem ver, dispositiót nem készít magának abban.

Az életből vett analógiák és a lélektani magyarázat adta feleletet csak megerősíti az a tapasztalat is, melyet akkor nyerünk, ha a gyakorlati-iskolát a maga eleven mivoltában figyeljük meg. Bizonyára tapasztalta mindenki, a ki gyakorlati tanításokon jelen volt, hogy egy-egy értelmetlen vagy figyelmetlen tanulóknak képtelen avagy semmiféle felelete egészen kikököntette a tanítójelöltet a rendes kerékvágásból, jól indult tanítása mind akadozóbbá, zavarosabbá vált a miatt s két-

séges lélekkel, önbizalmát elveszítve hagyta ott tanítványait, a helyett, hogy a siker tudata melegítette volna lelkét és ösztökélte volna további hasonló kellemes érzés szerzésére.

Ellenben tudva lévő dolog, hogy a mi az első próbánál némileg sikerül, az iránt önbizalmunk nem vész el egy későbbi sikertelenség esetében sem.

Tehát a fő a siker tudata által az önbizalom felkeltése a tanító-jelölt lelkében. Ezt pedig legkönnyebben úgy érjük el, ha minél kedvezőbb alkalmat nyújtunk neki a sikerre. Kedvezőbb alkalom pedig az intelligensebb szülők gyermekeiből álló gyakorló-iskolákban van; és azért igen megbecsülni való az a körülmény, hogy az intelligensebb szülők szeretik gyermekeiket a gyakorló iskolába küldeni, s valóságos bűn holmi pedagógiai frázisok kedvéért ezt a kedvező körülményt megsemmisíteni. Ez az én véleményem, a mit azért mondok el, hogy utána a másokét is meghallhassam.

II.

Szabadjon-e a tanítónövendéknek házi tanítóságot vállalnia?

A tanítói gyakorlat megszerzésére igen alkalmas eszköznek tartom a házi tanítóságot is. U. i. a tanító növendék, a mit az intézetben a tanításról elméletileg tanul, avagy a mit gyakorlatban lát belőle, egy-két tanítványán napról-napra próbálgatja gyakorlatilag megvalósítani. Sarkalja őt erre első sorban az anyagi érdek, mert arra a pár koronára, a mit havonként tanítványától kap, rá van szorulva és így minden erejével igyekszik azt megtartani. Sarkalja másfelől az önérték és tanulási kedv is, mert van benne valami újszerűség és önbizalomkeltő, mikor a hallott elméletet a maga erejéből sikerül gyakorlatban alkalmaznia, avagy a látott gyakorlatot sikerrel utánoznia.

Aztán meg a folytonos gyakorlás, próbálgatás közben mind nagyobb foku biztosságra, ügyességre teszen szert a tanításban, a minek megszerzésére az intézeti gyakorló-iskolában sem alkalma, sem ideje nem lehetne. Könnyű kitalálni, hogy miért nem.

Egyéb haszna is van a házi tanítóságnak. U. i. tapasztalni fogja a növendék, hogy a tanítandó anyagot jól kell tudnia, jobban, mint az iskolai leckét. És hogy se a tanítványa, se az igen gyakran jelenlevő szülők előtt meg ne szégyenüljön (az elbocsátástól való félelmet nem is számítva), minél jobban elkészülve megy a tanítási órákra. Hogy ezek a pontos elkészülések, habár csak az elemi iskolai tantárgyakra terjednek is ki, minő jó hatással vannak a tanítóképző-intézeti rokon tárgyak tanulására és az illető növendék szellemi fejlődésére (fogalmainak határozottabbá, világosabbá válására) egyaránt, azt fölösleges hosszabban fejtegetni.

De nem csak az értelmi fejlődésre és a tanítói gyakorlatra hat ilyen kedvezőleg a magán tanítóság, hanem a társadalmi ügyesség megszerzésére is.

Tudva lévő dolog, hogy a tanítói pályára legfőképen csak a

kevésbé művelt társadalmi osztályból kikerülő ifjak lépnek. A tanítóképző intézeteknek nemcsak a tanítói szakismeretekre kell megtanítani a növendékeit, hanem a társadalmi műveltséget is el kell velök sajátíttatnia. Hiszen a tanítónak művelt embernek kell lennie, a kinek szellemi fejlettsége megüti azt a mértéket, a mit a művelt társadalom átlag megkíván, s társadalmi ügyessége is elég nagy arra, hogy az illendő-ségi és udvariassági szokásokba bele ne ütközzék.

Erre pedig a legjobban szervezett internatus sem lehet eléggé képes, mert a társadalmi ügyességet elméletileg megtanulni nem lehet. Gyakorlati elsajátításukra pedig az internatus az élő társadalomtól külön szakítva elég alkalmat nem nyújthat. Ennél fogva a tanítónövendék mint házi tanító könnyen megszerezheti azt a társadalmi jártasságot is, a mit az internatusban el nem sajátíthat, de a mire az életben mint tanítónak nagy szüksége leszen.

Ezekkel a nagy hasznaival szemben elenyészően csekély az a kár, a mit a házi tanítóság azért okoz, mert a növendéknek néha igen csábító alkalmat szolgáltat az internatusi házi szabályok megbolygatására, hiszen azok a merev, egyformásító szabályok úgyis elég gyakran káros hatásúak a növendék lelkére már csak azért is, mert minden egyest ugyanabba a prokrusteszi ágyba szorítanak.

Meg vagyok győződve róla, hogy a fentieket a M. Tkp. olvasói mindnyájan épen oly jól tudják mint én, s a legtöbben velem együtt vallják is. És hogy mégis hangoztatom, annak az egyetlen magyarázata az, hogy az újabb igazgatási szellem, a hol teljesen el nem tiltja, ott *nagy mértékben* korlátozza a tanítójelöltek házi tanítóskodását.

Kolumbán Samu.

Az új tanterv.

Lassan készül, mint a lucza-széke, de legalább legyen jó, mire életbelép.

A tantervnek a gazdaságtan-, földrajzra, a történelemre, különösen pedig a magyar nyelvre vonatkozó részét mindenben helyesnek, el fogadhatónak tartom, de sajnálom, hogy nem mondhatom ugyanezt az énekzenei részről is. Ez utóbbira, az ügy érdekében, nehany megjegyzést kívánok tenni.

Bántón tűnik szemembe legelőször is, hogy a hegedű még ma sem szerepel az I. oszt. tantárgyai között. Nem szólok most arról, hogy a hegedű az elfelejtett és elveszett tárogató mellett is legjelentősebb nemzeti hangszerünk; most csak a nevelés-oktatás ügye lebeg szemem előtt. A célért akarnunk kell az eszközöket is; a hegedű pedig, mint a «Tanítóképző»-ben is többen kimutattuk, a népiskolai énektanítás legfontosabb — pótolhatatlan eszköze; tanításának csak félig-meddig való akarása több a hátramaradásnál. Ha valamelyik hangszer el kell ejtenünk, ám hagyjuk el a zongorát, hisz ezt a hangszeret növendékeinknek, bizvást merem állítani, legalább 90 százaléka a képzőbe lépés

előtt nem játszotta s legalább 980/0-a az énektanítás segédeszközéül jövőre sem használhatja. És ha használhatná is, sem ez, sem a harmonium a hegedűnek a népiskolai énektanításban való jó szolgálatait soha meg sem közelítheti. Vagy, ha kántorokat képezni nem akarunk, hagyjuk el az orgonát, de a hegedű elhanyagolása egy a népiskolai énektanítás, nemzeti zenénk elhanyagolásával. Föltéve, de tagadva, hogy a hegedű tanítása a fővárosi, vagy nagyobb városi képzőkben, tán a növendékek nagyobb készütsége miatt, kisebb óraszám mellett is kielégítő, vagy éppen meg is szorítható, de vidéken nem; nekünk, vidéki zenetanároknak, a hegedűnek már az I. osztályba való fölvételét követelnünk kell. Ezért itt óraszaporítás nem szükséges; elfogadom az I. oszt. részére a régi s új tanterv 4 óráját, de ebből egy óra hegedűre fordíttassék s az elmélet, mely mindig valamely hegedű-, ének vagy zongoragyakorlattal kapcsolatban, alkalmilag tárgyalandó, — önálló tárgyalása is történjék hát ez órán. Két óra volna énekre fordítandó, melyek végén, különösen a második félévtől fogva, lehetne 10—15 perczet a zongora egyénekenkénti tanítására fordítani; a fönmaradó egy óra pedig a zongora csoportos tanítására szolgálna. A zenei tárgyak között úgyis szoros kapcsolat van s e kapcsolat teszi lehetségessé, hogy az ének-zenéből még mindig csak egy osztályzatot adunk. — A zongora csoportos gyakorlására pedig egy óra elég, mert a tanulás sulypontja nem arra a pár perczre esik, mely egyesekre, vagy akár csoportokra még előnyös körülmények között is jut, mert ekkor a növendék csak utbaigazítást, tájékozást nyerhet — hanem a magán zongoraórákra, melyeken a fölvett tananyag tulajdonképeni begyakorlása történik. A magán gyakorló-órák ügyére, miután zenetanításunk s a tanterv szempontjából nagyon fontos, még alább visszatérek.

Az énektanításban nem a hangjegyek alakjának s időértékének fölismerése s megkülönböztetése adja a nehézséget, éppen azért mosolyra keltő, hogy a mindössze hat hangjegyalakból (mert a $\frac{1}{64}$ és $\frac{1}{128}$ legföljebb fölemlíthető, nem gyakorlandó) az I. o.-ban csak három van fölvéve: az egész, fél és negyed hangjegy; (a $\frac{3}{4}$ e két utóbbinak összetétele) a II. osztályba az $\frac{1}{8}$ és a III.-ba az $\frac{1}{16}$. (Az $\frac{1}{32}$ -et a tanterv nem említi.)

Ez eljárással odajutunk aztán, hogy az egyik órán a kóta fejét, a másikon meg a szarát ismertessük.

Jóval erősebb kíváncságot már az I. oszt. énekóráira kitűzni a kemény létráknak 7 kereszt és 7 *b* ig, G és F kulcson való begyakorlását. Részemről ezt szerfölött sokallom. A leghatározottabban hibáztatom, hogy a II. osztályban meg a lágy skálák gyakorlása van fölvéve; mivel indokolható a két hangnem külön választása. Azt meg éppen nem értem, hogy a $\frac{4}{8}$ ütem s a magyar rhytmus leggyakrabban előforduló képletei csak a III. osztályban taníttassanak. Mindíg abban a hitben voltam s nem is gondolom, hogy valaha megtántorodjam benne, hogy az énektanításnak ezzel kell kezdődnie, ebből kell kiindulnia, nemcsak magyar zenénk érdekében, de így parancsolják ez egyszerű elvek is: ismeretről ismeretlenre, könnyebbről-nehezebbre, tehát a magyar dal ismerete után térni át az idegen zenére.

Vokalizálás, solfeggiák gyakorlása csak a tanítónőképzők tantervébe van fölvéve, a hangképzés ez igazi eszközei nem engedhetők el a tanítóképzőkből sem; az a magas cél, melyet a tanterv a karének alatt kitűz, csak ezekkel valósítható meg. Úgy látom egyébként, hogy tantervünk készítője az énektanításban az abszolút rendszert követi, én a solmizálás mellett vagyok, melynek hívei örvéndetesen szaporodnak. Miután Köveskúti kartársunk multkori cikke lényegesen szintén ez utóbbi mellett tör lándsát, nem akarok én is újra síkra szállni, hanem teszek egy ajánlatot, melynek elfogadása a meg-megújuló szóharcznak végét vethetné; a torna-, gyorsírási-, mennyiségtani s a készülő nyelv- és irodalmi versenyek mintájára rendezzünk mi is énekversenyt, állítsunk szembe az énekből 5—5, vagy legalább 3—3 abszolút rendszerrel, illetőleg solmizálással vezetett képzőt s aztán győzzön a jobb.

Szükségesnek látom a tantervben annak kiemelését, hogy a több szolamú dalok előadásában minden osztály külön-külön gyakorlandó; az énektanítás nevelői célja itt is érvényesülhet annyira, mint a külön korú, tehát nagyon is különböző éneklőképességgel bíró tagokból szervezett közös énekkarban.

A III. osztályban ének, karének, orgona, hegedű, összhangzattan, továbbá zongora, mint magángyakorlat, tehát 6 tantárgy —, a IV-ikben ezekhez jó még az egyházi ének és zene, tehát 7 tantárgy esik heti 4 órára és pedig, a mint majd rátérek, az anyag meg lehetős zömével s a célnak lehető magas kitűzésével.

Bajos dolog ez így! Hogy is szól csak az egyszeri mostohaapa levele: «itt küldök fiam, három huszast, fizesd ki belőle a lakást, kosztot, tandíjat; a mellékelt kopott kabátból csináltass rajta magadnak újat, a mi pedig megmarad, jó lesz zsebpénzre.» Vagy tessék a kitűzött célnak, tárgyának s az anyagnak egy részét törülni, akkor maradhatunk a kijelölt óraszám mellett, vagy pedig tessék az órákat szaporítani! Az egyházi ének és zene semmi esetre sem tanítható az előbbi órák egyikén sem! akkor sem, ha három felekezet egyházi ének-és zeneoktatása egy kézben van, de akkor sem, sőt mégkevésbé, ha az ev. ref., róm. g. kath. ének-zenéjét hárman tanítjuk, mint Patakon. Erre tehát külön tanóra kell. Abba belenyugszom, hogy a zongora, mint magángyakorlat a többi zeneórán végeztessék, de még mindig 5 tantárgy esik 4 órára s az ötből ugyan melyik hagyható el, vagy melyiket lehet még jobban is megrövidíteni? Egyiket sem! A karénekre, melyen a II. sőt az I. oszt. növendékeiből is résztvesznek néhányan, külön óra kell, annyival inkább, mert a tanterv, a helyi szokás és gyakorlat követelése éppen ebben a legerősebb. Lássuk csak: «az énekanyag ezen órákon több ciklusra fölosztott, de minden ciklusban fokozatosan összeállított remek- (mű-) dalokból és népdalokból áll. A ciklusok összeállításában tekintettel kell lenni arra, hogy mindenikben a legnevezetesebb szerzők, a valódi költők s a legjellemzőbb dalok, továbbá a népköltészet kellő számú és becsebb termékei képviselve legyenek.» Helyeslem és elfogadom, csakhogy idő kell hozzá, de bőven, még ha a IV. éveseknek ez órákon való «kísérleteit» s a gyakorlóiskolákkal «alkalomszerűleg vegyes karok alakítását» nem akarnánk is valami

komolyan venni. Aztán ne felejtjük el a hivatalos ünnepélyek nagy számát; ilyenek: az új szabályrendeletben kívánt, s eddig is szokásban volt évmégnytő és évszázó ünnepélyek; Erzsébet-émlékünnepély, április 11, június 8. Aztán a helyi ünnepélyek: márcz. 15., okt. 6., Eötvös, Kazinczy- stb. ünnepélyek: hangversenyek, önképzőkori előadások s végül temetések (növendék, tanár és családja, igazgatótanácsos sőt más, idegen elhunytakor is). Legkevesebb 8—10 szereplés, a melyre az említett «ciklusok»ból kerülhet ugyan néhány szám, de azért több alkalmi darabot külön is tanulni kell.

Meg kell látni a követeléseknek ezt a nagy tömegét s akkor megadni a módot, eszközöket és időt a kivitelre, vagy pedig leszállani arról a magas paripáról s a kívánságokkal csak gyalogosan állni elő.

Hátra van még a «társas zene» gyakorlása. Ismételten is kérдем: mikor? — Az egyszeri ember 2—3 forintos ingaórat vásárolt; alkuvás-kor rámutatva egy női zseborára, így szól az óráshoz: «ezt a kicsit pedig adja ide ráadásul.» Ilyen «ráadás» a zenetanárnak énekkarral, társas zenével való mellékelfoglaltatása, gyakori szereplése, melyről nemcsak hogy szép szót sem kap, hanem ez órái a tantervben fölem-lítve sincsenek. Pedig ezek akármelyikéből egy-egy óra fölér két-két más tantárgyból adott órával; énekkar és társaszene a legnagyobb mértékben veszi igénybe a zenetanár szellemi erejét, társasztja idegeit; ezt elismeri minden zenész, tehát honorálni is kell azzal, hogy mindegyik (karének, társaszene) legalább egy-egy rendes órába betudassék. A zenetanár óráinak száma tehát — nem tekintve a farsztó rendkívüli szolam- és karpróbákat — *a)* egyházi zene-ének, *b)* karének, *c)* társaszene hozzáadásával nem 16, hanem 19; de ezt a tantervben ki nem tüntetni a legnagyobb méltánytalanság; mert ez épen a legnehezebb, nem lehet csak «ráadás». Nem akarom az ellentéteket kiélesíteni és sajnálnám, ha nézeteim elfogadásától ez ijesztő «óraszaporítás» szó bár-kit is visszatartana. Nem a rendes órák szaporításáról beszélek, mert a közös karénekekben nem minden növendék vesz részt. Az egyházi ének-zene meg fakultatív, mely azonban szerintem már a III. osztályban megkezdendő, mert különösen a róm. és gkath. egyh. ének és zene elsajátítására egy év rövid. A társas zenében meg már nem is osztályok vesznek részt, hanem az aránylag kiváló zenészek. Ez órák tehát csak a tanárra nézve volnának rendes órák; a növendékeknek pedig részben nagyobb, részben kisebb csoportjára rendkívüliek. Ezek fölvétele nem járhat a növendékek megterheltesével, mert ez órák csak az arra vállalkozó és megfelelő képességű tanulókra volnának kötelezők. Rendes tanóra gyanánt e tantervben kitüntetett 16 óra maradna; ezt meg már csakugyan nem lehet sokallani, mert ne felejtjük, hogy zene csak *egység*, de a világért sem *egy* tantárgy.

A zongora és orgona tantervének követelését szintén soknak találom. De hogy a tanterv e része kellően mérlegelhető legyen, szükséges megmondani azt is, hogy ily kívánalom mellett osztályonként egy-egy növendéknek hány magán gyakorlója legyen? Annyival inkább meg-állapítandó a magángyakorló szükséges minimuma és megengedhető maximuma, mert igazgatók és tanárkarok, (sőt igazgatótanács is) —

elismerem, jogosan — erősen beleszólnak ebbe a kérdésbe s a zene-tanítást és tanulást bizonyos féltékenységgel korlátozni akarják, Legyünk legelőször is a magányakorlókkal tisztában, azután rátérhetünk a cél s anyag megjelölésére; e nélkül pedig csak a levegőbe beszélünk. Meg kell világosan mondani azt is, hogy az a barbár rendszer, mely egyszerre 10—10 növendéket ültet (minden osztályból vegyesen) 5 zongora mellé, tovább fönn nem maradhat, (legföljebb a kezdőknél) mert zenét így tanulni nem lehet, talán némi kétes értékű ujjgyakorlatot szerezhetni. Ne mondja senki, hogy ez részletkérdés; ha részlet, hát minden-esetre fontos részlet. Egyébként is e tantervben ennél apróbb részletek is föl vannak említve s az egységes tanítóképzést és képesítést is csak ez úton, a részletek kellő föltüntetésével érhetjük el.

A zeneelmélet tanterve egy kevés meg bővítéssel elfogadható, itt az ideje már, hogy ne csak összhangzattant tanítsunk, hanem a leendő tanítókat, kántorokat a dallamkötés egyszerű módjaival s a leghasználatosabb s legszükségesebb műformákkal megismertessük.

Miután egy országos tanterv, mint torony a faluból kiemelkedik és messzebb is ellátszik, nem végzek tán fölösleges munkát, ha a tanterv apróbb hibáira is rámutatok.

A IV. oszt. «előrehaladottabb növendékei a karének-órákon koronkint megkísérlik a könnyebb kidolgozást (a népénekkarok színvonalát meg nem haladó) karének vezetését. Ez állhat az egyes szólamok megtanításából» stb. Fönnebb pedig ez van mondva: «az énektanítás közvetlen célja, hogy a növendékek megtanulják a hangjegyekből való önálló éneklést.» Vagy helyes a kitűzött cél s elérhető, ebben az esetben nem kell a szólamot «megtanítani», mert hangjegyekből úgyis önállóan énekelnek. Vagy pedig a jelzett cél el nem érhető, hát akkor meg minek volt kitűzni? (Félreértés ne legyen: el kell érni!)

«Tanítóképzőkben az éneklés a női hang terjedelmének megfelelő kulcsok szerint gyakorlandó.» Ehhez sok szó fér; hát a tanítóképzőkben már nem a «megfelelő kulcsok» szerint? Vagy azt kell tán ez alatt érteni, hogy amott a sopran és alt kulcs használtassék? Nem a kulcs, ez a jel, a fő, hanem a hangterjedelem s ennek határai közt az ének minden kulcson gyakorolható. Es a hangterjedelem figyelembe vételére zene tanárainknak a tantervből kellene az utasítást kapniok? Hisz úgy tudjuk, hogy a tanterv mellé még külön «utasítás» is készül!

«Karének-órákon a növendékek szólamokra elosztva majd karban együttesen énekelnek.» Nagyon természetes, az embernek, ha eszik vagy beszél, a szája jár; a tanterv ellenére sem lehetne másképen.

Az elméleti rész kiegészítendő «a használatosabb ütemfajok, ütembeosztások és ütemjelzések ismertetésével.» Aránytalan részletezés.

Érdekes az is, hogy a $\frac{3}{4}$ hangjegy az I. osztályra föl van véve (a szárát majd a jövő órán!), de az «értékhozzáadás pont» a II. oszt. tananyagában szerepel.

De legyen most elég! Tudom, hogy a tanterv ügyéhez mások is hozzászólnak még; nekem sem ez az utolsó szavam.

Hodossy Béla.

A kath. tanítóképző-intézeti tanárok nyugdíjügye.

A Tanítóképző-Intézeti Tanárok Országos Egyesületének a kath. tanítóképző-tanárok nyugdíjügyében a múlt évi áprilisban a közoktatásügyi miniszteriumhoz benyújtott memoranduma mind nagyobb és nagyobb körben kelt érdeklődést ezen égetően sürgős kérdés iránt. A megadott impulsus nemcsak a tanügyi lapokat, hanem a napi sajtót is foglalkoztatja és közös a törekvés, ezen bizonytalan állapotot a multakból reánk maradt jogviszonyok alapján a méltányosság, humanismus, de a tanítóképzés jól felfogott érdekeihez mérten is minden kétséget kizárólag rendezni. Erre vall a közoktatásügyi miniszteriumnak 31460/1899. számú róm. kath. tanítóképzőket fentartó egyházmegyei hatóságokhoz intézett adatokat gyűjtő körlevele is, mely, habár intentióját kötelei tisztelettel és bizalommal vesszük, igen alkalmas az érdekelt tanárok nyugdíjogának a felekezetek részéről leendő téves magyarázatra. Említett miniszteri körlevél szerint: 1. A Ratio Educationis 290. §-a tanítóképző-intézeti tanárok nyugdíjáról nem intézkedik. — 2. Adatok hiányában nem lehet tudni, hogy tanítóképző-tanárok szereztek-e általában jogot a multban nyugdíjellátásra? — 3. A netalán szerzett jogból kifolyólag ki szabta meg nyugdíjuk nagyságát és ki viselte ezen terhet?

Ezen bevallott tájékoztatatlanság, praecedensek hiányában, egyedül abban gyökerezik, hogy a kérdés elbírálásának alapjául a Ratiónak csupán 290 ik, 35111/1879. miniszteri szám alatt *nem is szabatosan* lefordított §-at tartották elegendőnek és a Ratio többi intézkedéseit, lévén ezek nehezen megközelíthetők, teljesen negligálták, *terminológiáját pedig a maival* kicsérélték.

Nézetemet, a Ratióból vett hű idézetekkel a következőkben bizonyítom.

1. A Ratio főiskolát, a gramatikával szervesen összefüggő gimnáziumot és *vernaculus* (hazai nyelvű) iskolát ismer. Ez utóbbinak tagozatai a falusi, városi és a *primarius* iskola, vagy *normalis* iskola (Ratio: 22-ik §), mely szerintem: *tanítóképző* és *együttal* ennek *gyakorló iskolája* is. Bizonyítom ezt a Ratio 1. §-ával, mely következőleg szól: Azon tananyagnak a meghatározásánál, a mely a hazai nyelvű iskolákban általában tanítandó, nemcsak a zsenge korúak gyenge voltát, hanem azt is meg kell fontolni, meddig terjedjen azoknak értelmisége és tudománya, a kikre ezen iskolák vezetését reá bízzák. Ezeknek valódi nevük *pedagógusok*. Ezeknek ugyanis, hogy a tanulóifjúság nevelésére és igazgatására, a mely ifjúság természeténél és nemzetiségénél fogva különböző, haszonnal alkalmazhatók legyenek, mindenekelőtt jól kell elkészülniök és azon tudományokban kell őket oktatni, a melyek ezen nyilvános iskolákban taníttatnak. *Előkészítésük és módszeres nevelésük a primarius iskolákban fog történni.* Hely és idő szűke miatt ezen, valamint a primarius iskolák tananyagát elősoroló, a tanítójelöltek módszeres képzéséről intézkedő 25-ik §-t, a zeneoktatás célját és irányát megjelölő 187-ik § t, a primarius iskolák igazgatóinak szolgálati utasítása gyanánt szolgáló 247. § c) és d) pontjainak, mely a primarius tanító és tanítójelöltek minősítvényeinek kiállításáról intézkedik és a tanítójelöltek (Peda-

gogi succrescentes) pénzbeli segélyezéséről szól, latin idézeteit elhagyom, de a felsorolt helyekre utalva azt hangsúlyozom, hogy bár azon korban a felsőbbsségek az alantasokat a rendeletek özőnével le nem nyugózték, hanem inkább az egyén érvényesülésétől várták az ügy javát, a Ratio a korabeli tanítóképző (primarius iskola) helyzetét a magyar közoktatás szervezetében kétségen felül körvonalozta, v. i. a *Ratio korában* — mit különben a XXV-ik a közoktatás állapotáról szóló miniszteri jelentés is bizonyít — *tanítóképző volt.*

2. A *primarius iskola tanítói*, v. i. a mai terminologia szerint tanítóképző-intézetek tanárai, lévén ők is a *köznevelés* munkásai, a Ratio 289-ik §-a értelmében *szerestek nyugdíjjogot.* Említett § szerint: Még azokról kell gondoskodni, a kik erejükben megfogyatkozva és korban előre haladva kényszerülnek a tanítás teréről visszavonulni. Könnyen beláthatja mindenki, hogy a tanítók, (tanárok) még a legnagyobb takarékoság mellett sem szerezhetik meg maguknak fizetésükből azokat az eszközöket, a melyekkel egész életüknek, különösen aggkokorúknak nehézségeit megkönnyíthetik (hogy a szükségétől magukat megóvják). A miért is különösen kell gondoskodni arról, hogy azok a férfiak, kik életüket reá szánták, hogy a tudományok tanítása közben annyi bajt viseljenek el, a jövőjükben előre látván a nélkülözést, el ne kedvetlenedjenek és hogy ezen szomorú gondolat őket kötelességeik teljesítésétől el ne vonja. Bizonyosan ném közönséges hálátlanság bűnébe esnék a köz, ha elnézné, hogy azok a nagy érdemeket szerzett polgárok vagy özvegyük vagy árvaik, miután már többé keresni nem tudnak, nélkülözéssel nyomorúságosan küzdenek. *És ezért mindazoknak, a kik életüket és munkásságukat önként a köznevelés javára szentelték, biztosaknak és nyugodtaknak kell lenni, hogy a köz kötelességét velük szemben elmulasztani nem fogja, hanem a nyugdíjazás azon módját, mely most következik megfogja tartani* és pedig azzal a feltétellel, hogy egyes kiváló esetekben, a mint mostanáig is tette, még nagyobb kegyességnek is helyet ad. Latinul: «Restant etiam illi, qui viribus, ac aetate fracti coguntur decedere ex arena literaria. Facile quisque videt, nec adhibita quidem qualicumque parsimonia fieri posse, ut Professores suis e stipendiis ea sibi subsidia comparent, quae totius vitae, cum primis autem senectutis necessitatis sublevare possint. Quare magnopere providendum est: ne viri tot exhauriendis literariis taediis vitam deuouentes, egestatem in tempus posterum prospiciendo, elanguescant, ac tristi illa cogitatione a praestando officio auocentur. Non mediocri certe ingrati animi vitio notaretur respublica, si Cives tam praeclare de se meritos, aut eorum Viduas, vel Pupillos, postquam promereri sibi nihil quidquam possunt, cum inopia misere conflictari pateretur. Quapropter certi, securique esse iubentur omnes, qui operam, vitamque suam Bono Educationis publicae liberaliter deuouerunt, non defuturam officio Rem publicam, sed eam, quae modo sequitur Pensionum Normam obseruaturam hac conditione; ut in cassibus specialibus, prouti fecit etiam hactenus, ulteriore gratie locum relictum velit.» — Fordíttassa le a magas miniszterium a 289-ik §-t és meg fog szünni a feletti kétsége, hogy a tanítóképzéssel foglalkozó tanító szerzett-e nyugdíjellátásra jogot?! Nem lesz kénytelen praee-

densek után kutatni, mert világos, hogy a ma vitássá tett nyugdíj jog kétségen felül áll; hogy az érdekelték nyugdíja nem az iskolafentartó hajlamaitól, a fentartási költségek természetétől függött, hanem: a kiszabó fórum a Ratióban lefektetett *elvek tiszteletben tartása által volt* képviselve és az államhatalom csak ott lépett fel tekintélyével, hol a Ratio megsértésének esete állott elő.

3. A nyugdíj nagyságát és a nyugdíjforrásokat is a legnagyobb körültekintéssel határozza meg a Ratio, még pedig a sokszor említett 290-iki §-ban. A 35111/1879. közoktatásügyi miniszteri szám alatti *fordítás annyira szabados*, mondhatni önkényes, hogy ezt a tanítóképző-tanárok nyugdíjkérdésének eldöntésénél elfogadhatónak senki sem fogja találni. Ezen fordítást, a Ratio többi tételes intézkedéseit egyszerűen figyelmen kívül hagyva, az 1870 előtt már activ szolgálatban volt r. k. *néptanítók* szerzett jogainak (30 szolgálati év és a fizetéssel egyenlő nagyságú nyugdíj) az 1875 ik évi XXXII-ik t.-czikk terhesebb intézkedéseivel szemben való megvédése ötletéből készítették, *készítették* pediglen a r. k. tanítóképző-tanárok veszedelmére a *mai tanügyi szervezeteinek megfelelő terminológiával*. A Ratio-beli 290-ik §-nak hat felé irányul az intézkedése. Az elsővel a főiskolák és gymnasiumok tanáraitól szól és megállapítja általában a 10, 20 illetve 30 évnek megfelelő nyugdíjquotát a nyugdíjforrással együtt. Többi részeiben pedig a *Vernaculus* vagy ha úgy tetszik *népoktatási-intézetek* tanítóinak nyugdíjforrásait a legnagyobb körültekintéssel sorolja elő. Nevezetesen «*De Administratoribus Scholarum Vernacularum sic est statutum: Qui Stipendia habent ex aerario literario; pensionem quoque suam ab eodem sumunt*» v. i. a *hazai nyelvű* iskolák vezetőiről következőleg határozott: kik fizetésüket az *iskolai alaphól* húzzák, azok nyugdíjukat is onnan fogják húzni. De a hivatalos tolmács a *hazai nyelvű iskolát* (a Ratio III-ik oldala szerint magyar-, német-, tót-, horvát-, rutén-, illyr-, oláhnyelvű népoktatási intézetek) «*elemi iskolá*»-vá teszi, az *aerario literario*-t pedig «*tanulmányi alap*»-nak nevezi el, a mi azért téves, mert *nem felel meg a történeti multnak és az eredeti latin szövegnek*. Hiszen a népiskola csak 1868-ban született, a Schola Vernacula fogalma alá pedig falusi, városi és primarius iskola sorolandó, hol a városi iskola nem szükségképen primarius, hanem csak akkor lett azzá, ha tanítóképzéssel foglalkozott. Épen olyan veszedelmes az *aerario literario*-t is tanulmányi alapnak elkeresztelni, mert ez a «*Tanulmányi alap*»-ra esetleg terhes következményekkel járhatna. A fordítás helytelensége különben az ugyanazon §-ban előforduló «*Fundo Studiorum*» kifejezésből is kitűnik, mit a fordító — itt helyesen — tanulmányi alap-nak nevez. A fordító szerint azonban «*aerario literario*» és «*Fundus Studiorum*» egy fogalom lenne, a mit *illetékes helyen* alig fogadnának el. A miből különben az a tanulság, hogy a hivatalos fordításnál ne a tolmács egyéni felfogása érvényesüljön, hanem az eredeti okmány intentiója domborodjék ki, a mi csak úgy lehetséges, hogy az, a ki fordítja, előbb az egész művet tanulmányozza és az eredeti terminológiát használja. További intézkedése ezen §-nak, mely a tanítókat képező tanító nyugdíjforrását megnevezi, ez: *Magistris Scholarum Primariarum, et*

Capitalium peculiaris est Pensionum Fundus in aere olim e Didactris Scholarum publicarum collecto, et apud aerarium publicum foenori locato; qui si forte non suffecerit, complementum congruae pensionis dabitur e Fundo Studiorum pro illa Stipendii parte, quam quis inde dum docuit, leuauit». Vagyis: A primarius iskolák (a Ratio I. §-a szerint tehát tanítóképzők) tanítóinak van már a nyilvános iskolák tandíjaiból gyűjtött készpénz-alapjuk, mely a nyilvános pénztáraknál van kamatozás végett letéve; mely ha elég nem lenne, az illető nyugdíjnak a pótléka a tanulmányi-alapból adatik azon összeg kiegészítéséig, melyet valaki, míg tanított, kapott. Kell-e tehát világosabb meghatározás a primarius iskolák tanítóinak — tehát a mai tanítóképző tanároknak — nyugdíjforrása tekintetében? Csakhogy itt is az a bökkenő, hogy a tolmács a «Schola primaria»-t «városi főelemi iskolá»-ra gondolta fordíthatónak. Pedig a *Hauptschule* csak *Thun Lebval* került szótárunkba. Mivel pedig a *konkordatum* megbukott és az 1848 előtti állapot helyre állott, legfeljebb azon időnek a szorosabb értelemben vett népoktatást illető 1845-iki «Magyarország elemi tanodái» című szervezet terminológiája volt volna használható, mely «felső» és «alsó elemi tanodá»-t ismer, de főelemi iskoláról sejtelve sincs. De a Ratio még régibb keletű, 1806-ból való, azért a Schola primariát *organisationsentwurf*-os *Hauptschule*-ra fordítani nem más mint: *közjogi anachronismus*.

A 290. §-nak a fentit közvetlenül követő mondata határozottan rosszul van fordítva és ennek folytán intentiójából ki is van forgatva. Nevezetesen «Allii, quos Urbes, et Oppida, **ceteraeque Incolarum Communitates** suo in gremio aluerant, si deficient, eorum erit aequitatis et prouidentia ebene de ipsis meritis conuenienter sustentare.» Magyarul: Mások, kiket városok és mezővárosok és a **lakosság más közössége** (bármely erkölcsi testület) tartott, ezek igazságosságához és gondoskodásához tartozik az ő szolgálatukban érdemeket szerzett kiérdemülteket eltartani. A Ratio készítőjének körültekintő elméje ezen mondattal, a minden lehetséges, de a Ratióban külön fel nem sorolt iskolafentartót nyugdíjfizetésre kötelez. Csakhogy a tolmács így fordította: «Mások, kiket városok és mezővárosok közössége tartott, ezek igazságosságához és gondoskodásához tartozik a kiérdemültet méltóan eltartani.» Ez pedig óriási eltérés!

Célom volt kimutatni, hogy a tanítóképző helyzetét a tanügyi szervezetben a Ratio I. § a határozza meg; hogy a tanítóképzéssel foglalkozó tanítónak nyugdíjjogot a Ratio 289-ik §-a biztosít és hogy a 290-ik § nyugdíjforrásul vagy a nyilvános iskolák tandíjaiból gyűjtött alapot és részben a tanulmányi alapot, vagy az iskolafentartó pénztárát jelöli meg.

Vajha az illetékes forum tárgyilagos érveléseimet figyelmére méltatná.

Herchl Fános.

A májusi előléptetések.

A mult füzetben közzöltük azon tömeges előléptetések sorát, a melyet a vallás- és közoktatásügyi miniszter eszközölt az 1900. évi költségvetés keretében. Az előléptetések közlésekor kifejeztük örömmünket az előléptetések tömegességén. Ezt kiegészítőleg szívesen említjük fel azt a körülményt is, hogy a mi előléptetéseink az idén örvendeten gyors elintézésben részesültek. Mihelyt a törvény szerint lehetett, egy napi késedelem nélkül kiadattak s a tanítóképző-tanárok előléptetései megelőzték a többi tanárokét, u. ni. a polgári és kereskedelmi iskolákét, sőt a középiskolai tanárok előléptetése e sorok írásakor még nem lett köztudomásúvá. (Azóta megjelent.)

Figyelemre méltó ténye az idei előléptetéseknek, hogy két régi *zenetanár* bekerült a rendes tanárok létszámába. Ez azért nevezetes, mert ezek a zenetanárok zenei tárgyakon kívül egyébre nincsenek képesítve s mást nem is tanítanak. A közoktatási tanács tehát megváltoztatta régi álláspontját s *ma már a zenei szakmában működőket, pusztán ezen képességük és működésük alapján sor szerint kinevezi rendes tanárokká*. Ez egyesületünknek régi óhaja, a melynek teljesülése nagy haladást jelent nemcsak a tanítóképző-intézeti, hanem általában a zeneoktatás terén. Örömmel kell, hogy fogadja ezt a zeneoktatás minden munkása s barátja.

Nem kevésbé elvi fontosságú az is, hogy egy elemi tanítóképző-intézeti *tanítónőt* (Molnár Leontint) a VIII. fizetési osztályba léptették elő. Emeli e tény elvi fontosságát az is, hogy ugyanekkor a polgári tanítóképző három tanítónőjével ugyanez történt. Ezzel megtört a VIII. fiz. osztály várfala, a mely eddig a tanítónőknek bevehetetlennek látszott. A nők ügye ezzel az előléptetéssel hatalmas lépést tett előre. Meg kell azonban említenünk azt a sajnós körülményt e pontnál, hogy a míg a polgári nőképző gyakorló-iskolai tanítónőivel méltányosan bántak el, addig, egészen méltatlanul, mellőzték a polgári férfitanítóképző gyakorló iskolai tanítóit. Erre a méltatlan eljárásra ezek a családos tanárok működésükkel nem szolgáltak rá.

Csak igazságosnak mondható az is, hogy egy gyakorló-iskolai tanító, mint *rendes tanítónő*, felkerült a X. fizetési osztályba. Igazságos ez azért, mert a gyakorlóiskolai tanítókkal ugyanez történt tavaly és az idén is. E helyen fel kell hívunk a figyelmet arra a méltánytalanságra, hogy még mindig van egy gyakorló-iskolai tanító, a ki 1870 óta előléptetésben nem részesült.

Habár ezzel az előléptetéssel az állami tanítóképző tanárok közel 50⁰/₀-ának helyzete javult, mindazáltal még mindig fenforog az ily tömeges előléptetések szüksége. Miként a f. é. januáriusi füzetben kimutattuk, a tanítóképző tanárok (tanítónők) 85⁰/₀-a van az alsóbb, a IX—XI. fizetési osztályokban, míg a középiskolaiaknál 66⁰/₀. Éppen az mutatja az állami tanítóképző tanárok helyzetének nagy elmaradottságát, hogy a mostani nagyobb foku előléptetések mellett is csak ennyire tudott feljavulni a helyzet.

Kötelességünknek tartjuk külön is felhívni a közoktatásügyi miniszter figyelmét a rendes tanári teendőket teljesítő *segédtanárok helyzetére*. Még mindig 6 olyan segédtanár van, a ki 6 év óta szolgál ebben a minőségben, 3-an 5 év óta, 5-en 4 év óta és 2-en 3 év óta segédtanárok. Ilyen a helyzet, pedig nem is számítottuk a megbízotti éveket! Ha azokat a zenetanárokat is vesszük, a kik mint ilyenek kerültek a segédtanári karba, de a minisztérium felfogása szerint is úgy bírálандók el, mint a többi segédtanárok, akkor még czifrábbnak fog feltűnni a helyzet; mert ezek mindenike 17-nél több év óta várja a rendes tanári előléptetést.

Nem tudjuk megmagyarázni, mi lehet az oka, hogy a mostani nagy arányú előléptetéseknél a segédtanárok helyzetét alig javították. (mindössze 3-an lettek rendes tanárokká!) Talán nem ismerte fel a miniszter az ő sulyos helyzetüket, vagy talán statuálni kívánja, hogy a tanítóképzőknél a segédtanárok 7 évig szolgáljanak e minőségükben? A mennyiben ez utóbbi mégsem tehető fel, mert annak ellene szól a tanítóképzés érdeke és a méltányosság, hiszszük, hogy a miniszter nem szerzett ez égető bajunkról képet. Kérjük a miniszter urat, hogy kellő formációt szerezvén az állami tanítóképző tanári status eme legsajgóbb sebérol, azt mielőbb alaposan gyógyítsa meg, úgy, hogy azon 16 segédtanárt, a ki 3-nál több év óta van ebben a minőségben, rendes tanárrá előlépteti. Irányadóul veendő ránk nézve is a középiskolai törvény 30. §-a, a mely megmondja, hogy: «okleveles tanárjelöltek 1—3 évig terjedő időszakban helyettes tanári minőségben alkalmaztatnak.» A tanítóképző-intézeteknél mivel sem jutnak hamarabb pályához a tanárok, mint a középiskoláknál, nem igazságos tehát, hogy később jussanak a rendes tanársághoz. Az a felfogás sem menti a minisztérium eljárását, hogy az internatusokat nem lehet segédtanárok nélkül hagyni, mert az internatusi szolgálatot rendes tanárok is végezhetik, a mint hogy több helyen végezik is.

A tanítóképző tanárok statusbeli beosztása összes bajainak tehát egy vége van: *emelendő a rendes tanári létszám!*

N É P O K T A T Á S.

A külföldi szemléltető képek kiállítása.

A természetes nevelésnek vagyunk hívei, annak, a mely a gyermeket közvetlen hatásoknak teszi ki s ép érzékű, ép eszű emberré fejleszt. Mindazáltal az iskolai oktatásban, a mely természeténél fogva a négy fal közé van szorítva és utalva, sőt a mai fejlett társadalmi és kulturális viszonyaink között, a családban is örökké fontos tanítási tényezők maradnak a szemléltető képek. Comenius óta tudjuk, hogy oktatás közben szemléltető képek nélkül nem boldogulunk; s még sincsenek jó képeink. Maig sem tudtuk elérni azt, hogy egy «szemléltető

kép» csak megközelítőleg is oly érdeklődést támaszson a gyermekben, mint egy ugató kutya, egy labdával játszó macska, lovagló katona, fészket rakó fecske. Jó szemléltető képet, a mely csak félig-meddig pótolja a természetet s életet, nem tudunk az iskolának, a gyermek kezébe adni. Talpraesett gondolat volt tehát a művelt nemzetek iskolai szemléltető képeiből kiállítást rendezni. Többet ér az ilyen kiállítás, egy csomó ankétnél, éppen úgy, a miként hatásosabb a szemlélet a szónál, a daemonstráció a bizonyításnál. A közvetlen összehasonlítás leginkább hat ösztönző erővel s megmutatja nekünk a haladás helyes útját.

A külföldi szemléltető képek kiállításának eszméje abból az ankétből indult ki, a melyet dr. *Wlussics* Gyula vallás- és közoktatási miniszter tartott a múlt év október 16-án a népiskola V. és VI. osztályai számára kiadandó szemléltető képek tárgyában. Valamint az ankét összehívása, úgy a kiállítás rendezése főleg *Halász* Ferencz min. osztálytanácsos buzgalmát és ügyszeretetét dicséri. Ezért a miniszteren kívül őt illeti leginkább az érdem koszorúja.

A közoktatási kormány a külügyminiszter útján szólította fel a német, francia és angol kormányokat az iskolai szemléltető képek beküldésére, — sajnos, keves eredménnyel. Mert, miként maga *Halász* Ferencz is elismeri, a külföldi kormányok s kiadók csak kevés részét küldték be a külföldön elterjedt képeknek. Ezért a kép, a melyet a kiállítás nyújt a külföldi szemléltető képekről, meglehetősen hézagos. Mindamellett a kiállítástól még ebben a hézagosságban sem lehet annak tanulságos voltát eltagadni.

Csak futólagosan volt eddig alkalmunk a kiállítást megtekinteni, de mégis beszámolunk néhány megfigyelésünkről is, hogy felhívjuk a kiállításra a kartársak figyelmét.

Mindenek előtt meg kell jegyeznünk, hogy a kiállítást igen ügyes csoportosítással rendezték; a képek szakok szerint következnek s az államok szerint kék (angol), vörös (francia) és sárga (német) cédulákkal jelölve. Ez a berendezés az attekintést és a szemléltető képek államok szerinti összehasonlítását megkönnyítette. A csoportosítás a következő szakok szerint történt: I. Olvasás, írás, számolás. II. Beszéd- és értelemgyakorlatok. III. Természetrájsz és földrajz. IV. Történelem. V. Hit- és erkölcsstan.

Általában szólva, művészi kivitelükkel, a kedélyt is megmozgató hatásukkal a francia képek kimagaslanak a többiek közül; az angolok az élet realismusát, az emberi foglalkozásokat tüntetik fel megkapó elevenséggel s a módszer gyakorlatias megoldását mutatják be. A német képekről a szellemtelenség, a theoria szürkesége rí le.

Fali olvasótáblákat csupán az angolok állítottak ki s ezek mindegyikén egy-egy pompás szemléltető kép is van az olvasmányhoz. Megtekintésüknél eszünkbe jutottak a mi fali olvasó tábláink, a melyeken csak betüket lát a gyermek és semmit, a mi figyelmét megragadhatná.

A beszéd- és értelemgyakorlatok tanítására szánt szemléleti képek közül a magyar nép foglalkozásához leginkább közel állanak a mező-

gazdasági foglalkozások képei, a melyeket a Ruskin elnöklete alatt álló Art for schools association adott ki s Baudouin dolgozott ki. A mezei gazdasági foglalkozásokat öt képen mutatják be, u. m. 1. a szántást, 2. a vetést és boronálást, 3. az aratást, 4. a takarodást, 5. a cséplést és a felhasználást. Mindegyik kép művészi alkotás, telve erővel, eleven-séggel, átlátszósággal; de távol állanak attól az iskolamesteri pedan-teriától, a melyek a mi, németből vett, beszéd- és értelemgyakorlati szemléltető képeinket jellemzik.

Feltűnnek a csoportban a Rivière francia szemléltető képei, a melyek a hajnalt, a lovakat, birkákat, a tengert s az estét ábrázolják. Ezek a szecsessziós irányú képek mind magas művészi színvonalon állanak, de a mi, magyar gyermekeink kedélyvilágát nem érinthetnék oly közelről, mint a Baudouin-féle képek.

Szembetűnők még az Art for schools, londoni társulat kiadvá-nyai közül azok, a melyek a párisi városházának freskói után készültek s a mesterségeket s művészeteket, az üveggyártást stb. ábrázolják. Ezek a művészi koncepczióval készült képek idealizálva tüntetik fel a mesterségeket s már kevésbbé a szemléltető erőre, mint a hatásra számítanak s azért nálunk a beszéd- és értelemgyakorlatokat kevés sikerrel támogathatnák.

Figyelemre méltók a Bell és fiai londoni cég kiadásában meg-jelent színes könyomatú képek, a melyek a tavaszt, nyárt, őszt, telet ábrázolják.

Az angol és francia művészi hatású képekkel szemben éles ellen-tétben állanak a német A. W. Kafemann, danzigi cég kiadásában megjelent képek a téli mulatságokról, a tavaszi mezőgazdasági foglalko-zásokról, az aratásról, az őszi munkáról. Stereotyp képek minden művé-szet és szellem nélkül. Ez a zsáner jól ismeretes előttünk a mi beszéd- és értelemgyakorlati szemléltető képeink után.

A természetrajzi képek közül leginkább kitűnnek a londoni Edu-cational supply kiadásában megjelent állatképek, színezett fényképekben előállítva. Ezek a képek is bizonyítják, hogy az élőállatokról vett fotográfiák a legtokéletesebb, leginkább élethű természetrajzi szemléltető képek. E képek hatását növeli természetes, kitűnő színezetök.

A Nelson és fiai, londoni cég természetrajzi képein pedig az a jó gondolat érdemel említést, hogy a növény képe mellett annak ipari feldolgozását is szemlélteti s az állat képén annak boncztoni alkotását.

Gyönyörűek az Arnold Edward londoni cég színnyomatú virág-képei. Ezek nemcsak kitűnően szemléltetnek, hanem pompás kivitelükkel aesthetikai hatást is tesznek.

A földrajzi szemléltető képekben igen szegény a kiállítás. Közülök a T. Nelson és fiai londoni cég kiállítása érdemel említést. Igen szemléltető és praktikus módon oldja meg azt a feladatot, miként vezessük a gyermeket a térkép ismeretére. Kezdi a házon és annak alaprajzán s végzi Anglia térképén. Érdekes, hogy a mely tájék térképét adja, ugyanazt bemutatja a gyermeknek madártávlatban is.

Megemlíthetők még Philip és fiai, liverpooli cég madártávlati

képei (Jeruzsálem, Konstantinápoly). A térképek és fényképek mellett valóban nem nélkülözhetjük a madártávlati képeket.

A *történelmi képekből* valamivel gazdagabb gyűjteményt mutat be a kiállítás, mint a földrajziakból. Azonban kevés köztük az értékes és számba vehető. Egyszerű színezetükkel és rajzokkal elismerésre tarthatnak számot a Delagrave párisi czég történelmi képei. Ezek hatásosak lehetnek a gyermekre nézve. Ellenben színtelenek és hatástalanok a Puvis de Chavannes-féle képek. Ezek semmi esetre sem utáznandók. A Wachsmuth, lipcsei kiadó, művelődéstörténeti képei stereotypek, minden művészi ihlettség nélkül készültek. Becsesek még a magasabb foku történelmi oktatás szempontjából a porosz és az osztrák-magyar (Hölzel) archeologiai táblák.

Végül az *erkölcsi oktatás* szolgálatában álló képgyűjteményben a legbecesebbet a francziák mutatják be s ez természetes is, mert ő náluk van az erkölcsi oktatás leginkább kifejlődve. A párisi Delagrave czég 12 képből álló sorozatot állított ki. Az alkohol pusztító hatását az egyénre, a családi életre megrázóan beszéli el ebben a 12 képben. Az ilyen életből vett tárgyú képsorozatok nagy hatású támogatói lehetnek a felnőttbbek erkölcsi oktatásának. Figyelemre méltók még ugyancsak Delagrave képei az ószövetségből. 30 képben meséli el az ótestamentum nevezetes eseményeit. A képek egyszerű kivitelükkel alkalmazkodnak az ótestamentom eseményeihez és a gyermeki lélek naiv természetéhez. Valóban szükséges volna, hogy nálunk is fordítsanak gondot a vallásos tárgyú szemléltető képek előállítására.

N. L.

I R O D A L O M.

Könyvismertetés.

Az amerikai nevelésügyi biztos jelentése, az 1897/8. évről.
Washington 1899 (Report of the Commissionar of Education for the year 1897—98.)

Az észak-amerikai Egyesült-Államok központi kormánya az 1867. év márcz. 2-án «Nevelésügyi hivatalt» (Bureau of Education) állított fel. Ezen hivatalnak feladatává azon nevelési tényezők kutatását tették, melyek a különböző államokat közösen érdeklik. Ezen hivatal az ő munkálkodásának eredményét évi jelentések alakjában szokta közzé tenni. A régibb jelentéseket nem ismerem; az újabbak azonban nemcsak az Egyesült-Államok, de az egész művelt világ culturtörékvéseit, illetőleg azok ismertetését felölelik, s bennük nem ritkán hozzánk közel eső oly államok tanügyi állapotaira nézve találunk felvilágosítást, melyekhez egyébként talán nehezen juthatnánk.

Az utolsó jelentés az 1897—98. tanévről szól s két vaskos kötetben 2640 lapra terjed. A biztos előzetes 119 lapra terjedő általános tájékoztatóján kívül, a következő tárgyakat öleli fel: A német iskola rendszer története. Nyári iskolák Angol-, Skót-, Franciaországban és Svájcban. A nevelés Nagy-Britanniában és Írthonban. A nevelés Canadában. A nevelés közép Európában. Az egészségügyi ismeretek terjesztésének eszközei. Jelentés az európai szövőiskolákról. Nemzetközi congressus a technikai nevelés tárgyában Londonban 1897-ben. A népiskolák állami szervezetének állapota és fejlődése az észak atlanti államokban 1830-tól 1865-ig. A testi nevelés. Észrevételek az idegen befolyás története fölött az Egyesült-Államok nevelésügyére. A nők helyzete nevelésügyi és ipari szempontból. A nyilvános iskolák és könyvtárak. A nevelés Franciaországban. A csillagászat tanítása a nép-, középiskolákban és egyetemeken. A nevelés Cuba, Portoriko és a Philippi szigeteken. A gyermekek kísérleti tanulmánya, felölelve az anthro- és psychophysikai méréseket a washingtoni iskolás gyermekeken. A nevelés az argentiniai, a braziliai és uruguayi köztársaságban. A fogászati nevelés az Egyesült-Államokban. A gyermek tanulmánya az Egyesült-Államokban. A tizenkettes bizottság jelentése a modern nyelvek tanításáról. Egyetemi típusok és eszmények. A földművelés oktatásának módszerei. Folyó kérdések (az együtt nevelés, a kereskedelmi nevelés Európában, kötelező oktatás stb). A magasabb oktatás intézetei. Szakiskolák. Különböző statisztikai kimutatások stb. stb.

Mint ezen vázlatos tárgysorozatból is kitünik, a szóban forgó jelentés oly bő tartalmú, hogy annak párját a kontinens bármely országában hiába keressük. Ezen jelentés közzétételével a Nevelésügyi Hivatal nemcsak az Egyesült-Államokat, de az összes mivel világot nevelőit hálára kötelezte. Hogy arról megközelítőlegesen is hű képet nyujtsunk, valóban nagy zavarban vagyunk az iránt, hogy e végből a bő anyag-halmazból mit is válaszszunk ki?

Azt hiszem, talán legjobban fogja érdekelni a szives olvasókat az Egyesült-Államok nevelésügyi tényezőinek átlagos kimutatása. Az 1897-98 évben az E. Á. népessége 72,737,100 lélek volt. Az 5 és 18 év közötti lakosság száma 21,458,294 volt, ebből a különböző iskolákba beiratott 15,038,636. A tanítók teljes száma 409,193 volt; ebből 131,750 férfi, és 277,438 nő. Az iskolaépületek száma 242,390, — az iskolai vagyont értéke 492,703,781 dollár volt. Az iskola évi bevétele 199,317,597 dollárra rugott; ezek a következőképp oszlottak meg: alapokból 9,213,323 doll., áll. adóból — 35,600.643 d., helyi adóból — 134,104,053 d., más forrásokból — 20,309,578 d. A tanítók átlagos *havi* fizetései: a férfiaknak 45.16 d., nőknek 38.74 d. A tanítók és tanfelügyelők összes fizetései — 123,899,412 d. Az iskolába beirt növendékek közé, sem a magán iskolákban, sem a sajátlagos jelleggel bíró iskolákban tanulók nincsenek beszámítva. Az utóbb jelzett iskolákba, milyenek az esti iskolák, ügyviteli iskolák, az indiánok iskolái, a fogyatkozásokban szenvedők iskolái, javító intézetek stb. a szóban lévő tanévben 485,292 növendék; a magán iskolákba 1,554,725 növendék iratott be; ez utóbbi iskolákba a jelzett évben 2.80/0-al nagyobb volt a beiratottak

száma, mint az előző évben. Ezen jelenséget a biztos és fellendülő iparnak tulajdonítja, vagyis helyesebben a háború utáni depressió megszűnésének.

A növendékek száma a különböző jellegű és fokú intézetekben a következőkép oszlott meg: elemi (8 évf.) oktatásban részesül és pedig nyilvános iskolákban — 14,589,036, magán intézetekben — 1,249,665; középiskolai (4 évf.) oktatásban részesül — 459,813 nyilv., 166,302 magánisk. növ.; felsőbb oktatást nyer és pedig egyetemeken és collegiumokon 29,728 nyilv., 71,330 magán isk. tanuló; orvosi, jogi és theologiai intézetekben tanul — 8,096 nyilv. és 46,135 magán iskolai növendék; tanítóképző (különböző foku) intézetekben tanul — 46,245 nyilv. és 21,293 magán iskolai tanuló; ezen számhoz adandók azok, számszerint 21687 növ., a kik egyetemeken, collegiumokon magán és nyilvános középiskolákban tanítóképzői tanfolyamokat látogatnak. Fokok szerint az összes növendékek a következőkép oszlanak meg: népiskolában tanult 15,838,701, — középiskolákban 626,155, — főiskolában 222,827.

Tankötelezettségre vonatkozó törvényt alkotott 32 állam (48-ból); a nagyobb rész ezen törvényeket a 8. és 14. év közötti időre alkalmazta; míg 12 államban a tanköteles kor a 6-tól a 21. évig terjedő kor; 11-ben az 5-től a 21 évig terjedő kor.

Már az eddigi felsorolt adatokban is több figyelemre méltó jelenségre akadunk. Álljanak ezek közül itt a következők: az alsó fokú intézetek nagy részben (91⁰/₀) nyilvános jellegűek; míg a közép- és főiskolákat a növendékek sokkal nagyobb része magán uton végzi. Különösen feltűnő ez a felsőbb fokú szakiskoláknál, melyeknél a nyilvános iskolában tanuló növendékek száma a magán iskolai tanulók számának kevesebb mint 18⁰/₀-át képezik. Különösen figyelemre méltónak vélem azon körülményt, hogy 23 állam a tankötelezettséget egész a 21. évig kiterjesztette. Ezen államok bizonyára teljes mértékben felvették azon veszélyt, melynek az itju és hajadon, erkölcsileg ép a 12. és 20. év közötti korban ki van téve. A continentalis államok egy némelyike ezen veszélyt az iskolaköteles kor utáni magán tanfolyamokkal (pót-, esti- stb.) kívánja mérsékelni. Azt hiszem azonban, hogy ezek csak palliativ eszközök.

Mit említsek még fel a Jelentés többi részéből? Bizony bajos volna elhatározni? Egyik érdekesebb, mint a másik.

Tekintettel arra, hogy a gyermek lélektani tanulmánya nemcsak Európában, de nálunk is mind inkább-inkább több figyelemben részesül, a többi közül felemlítem ezt. E tárggyal két fejezet is foglalkozik, (mindkettő ugyanazon szerzőtől: Mac Donald) és pedig a XXI. és XXV., az első 223, a második 103 lapon. Az első cikk különböző irányú mérésekkel s az azokra vonatkozó eszközökkel, megfigyelésekkel foglalkozik, a második az ezekből nyert eredményeket kívánja egybefoglalni. Az első cikk betegezésül közli azon eszközöket és azok készítőit, melyek az anthropometriai kísérletekhez szükségesek; a második cikk pedig — 33 nagy lapon — mindazon munkák jegyzékét, melyek e tárggyal foglalkoznak. Érdekesnek találom felemlíteni, hogy a több, mint ezerre menő

munka között egy magyarra is akadtam; ez pedig Faragó. G. E. «Az új szülött gyermekek néhány reflexe.» Gyógyászat. Budapest 1887. XXVII. 205. cz. munkája.

A többire nézve bátor vagyok az érdeklődő olvasót magára a Jelentésre utalni.

Znióvárálja, 1900 márcz. 30.

Somogyi Géza.

EGYESÜLETI ÉLET.

Egyesületünk küldöttsége a miniszter előtt.

Egyesületünk választmányának négy tagból álló küldöttsége május 17-én tisztelgett dr. *Wlassics* Gyula vallás- és közoktatásügyi miniszter-nél. E küldöttség benyújtotta a miniszternek az egyesület évi felterjesztését a *tanítóképző tanárok anyagi helyzetének javítása* tárgyában, az 1898. évi közgyűlés munkálatait a *tanítóképzés szervezetéről* egy emlékirat kíséretében; a folyamodványt az *egyesület anyagi támogatása* végett. A küldöttség vezetője és szónoka dr. *Kovács* János egyesületi elnök volt, a ki a következő beszédet intézte a miniszterhez:

«Nagyméltóságú Miniszter Úr! Kegyelmes Úrunk! A Tanítóképző Tanárok Orsz. Egyesülete nevében jelentünk meg, hogy az Egyesület ez évi fölterjesztéseit mély tisztelettel benyújtjuk.

Engedje meg azonban Excellentiád, hogy ez alkalmat megragadva, első sorban kifejezést adjunk őszinte és igaz örömünknek a fölött, hogy Exciádat megint teljes egészségében láthatjuk ügyeink élén, a melyeknek és nekünk mindnyájan, főleg pedig Exciád nagy kezdeményezéseinek oly nagy szükségünk van Exciád közvetlenül vezető kezére. Meg vagyok győződve, hogy soha sem mondhattuk több joggal, mint most, hogy valamennyi kártársunk érzelmeit tolmácsoljuk.

Benyújtandó kérelmeink elseje, a tanítóképző tanárság javadal-mazása ügyében, köszönettel kezdődik az Excellentiád intézkedéseiben állandóan nyilvánuló jóakaró gondoskodásért. Ezen tapasztalt jóindulat-ból merítjük a bátorságot arra, hogy a még orvoslásra váró bajainkat Exciád előtt föltárjuk. Röviden sorolhatom föl kérelmünk azon pontjait, a melyek a quinquenniumok fölemelésére, a drágább városokban a helyi pótlékok visszaállítására és a létszámnak a fizetési osztályokba való egyenlő beosztására vonatkoznak. Ezek régi kéréseink és ugyan-azok, a melyeket középiskolai kártársaink is Exciád elé terjesztettek, indokaink is ugyanazok, a mint hogy helyzetünk is egyenlő s az 1893. IV. t.-cz. is a paritás elve szerint intézkedik e két tanári statusról. Megnyugvással reméljük, hogy Exciád jövődő intézkedéseiben sem fogja engedni, hogy ezen paritás elhomályosodjék.

Ezen paritás azonban a képzőintézeti statusnak csak egyik felére áll: az igazgatókra és rendes tanárookra. A status másik fele, 51⁰/₀, a két utolsó fizetésosztályban van. Ezek közül azon segédtanárok ügyét ajánljuk Exciád figyelmébe, a kik szabályszerű qualificatioval, mint rendes tudományszakok előadói, most már 6 éve, hogy segédtanári állásban maradnak. Megismételjük azon kérésünket, hogy a segédtanári minőségben töltött szolgálat 3 éven túl lehetőleg ne terjedjen. Hasonlót kérünk a segédtanítónókre, a kiknek helyzetük még annyival kedvezőlenebb, hogy ők a legutolsó fizetésosztályba vannak beosztva. Végül felekezeti kartársaink helyzetét is Exciád jóakarató figyelmbe ajánljuk.

Második fölterjesztésünk utolsó közgyűlésünk munkálatait tartalmazza, a melyekben össze vannak foglalva a tanítóképzés egész szervezetére vonatkozó javaslataink. Abban a hitben nyújtjuk ezt be, hogy a midőn a törvény ezen részének revisiója aktualis lesz, ezen munkálat, mint a képezdei tanárság véleményének foglalatlja, hasznos anyagul fog szolgálni.

Végül egyesületünk subventióját kérő folyamodásunkat ajánljuk — a többivel együtt — Exciád kegyes jóakaratóba!

A miniszter igen szívesen fogadta a küldöttséget; annak tagjaival s különösen vezetőjével hosszasan társalgott s kérdezősködött a képzők ügyeiről. Különösebben a segédtanárok helyzete iránt érdeklődött. Megemlítette, hogy az állam pénzügyi helyzete miatt a jövő évre kénytelen lemondani a közoktatási költségvetés nagyobb arányú emeléséről. Szándéka azonban az, hogy a tárca költségeinek nevelésére előirányzandó összeget főleg a tanárok s tanítók javadalmazásának javítására fordítsa. Ezért reményli, hogy sikerülni fog neki a pénzügyi helyzet korlátai között a tanárok javára némi előnyöket kieszközölnie. Ezután még a képzőintézeti egészségügyi oktatás tárgyában kért fölvilágosítást s a küldöttséget szíves búcsú után elbocsátotta.

A küldöttség tisztelgett még *Zsilinszky* Mihály államtitkárnál, dr. *Axaméthy* Lajos miniszteri tanácsosnál, dr. *Kulisszky* Ernő osztálytanácsosnál. Mindenütt lekötelezően szíves fogadtásban részesült. Az államtitkár úr s a tanácsosok elismeréssel szóltak az egyesület munkásságáról s biztosították a küldöttséget arról, hogy kellően meg fogják fontolni az előterjesztéseket s különösen oda fognak hatni, hogy a tanítóképző tanároknak az anyagi helyzetük javítását célzó méltányos és jogos kívánságai teljesüljenek.

A tanítóképzés reformjához.

— A választmányhoz benyújtott határozati javaslat. —

Mínthogy a magyar tanítóképzésben hiányzik az a 3 tanítási év, mit a német tanítóképzésben preparandiának neveznek s a négy évi gimnázium és polgári iskolai osztályok ilyenekül el nem fogadhatók, hiányozván azon jellegük, hogy a növendékek tannítókka lesznek s ily

irányu képzést meg se kísérelnek; minthogy továbbá tanítónövendékeink nagyon fiatalon, 19 éves korukban, lépnek a terhes és nagy felelősséggel járó tanítói pályára (a külföldön erre példát sehol sem találunk);

tekintve, hogy a nagyobb kort elért tanító bizalmat keltőbb is a szülők előtt s öntudatosabban és önérzetesebben fog pályáján fellépni s hivatás érzete és szeretete bizonyára nagyobb fokú leend mint a most képzés alatt levő növendékek legtöbbszöré;

minthogy végre az a lázás tevékenység, a melylyel mindnyájan azon vagyunk, hogy a tanítóképzés minél magasabb színvonalra jusson, de viszont mindnyájan érezzük, hogy e fáradságos munkánk csak részben felel meg a kívánt várakozásnak:

mondja ki, illetve vegye figyelembe a Tanítóképző-Intézeti Tanárok Országos Egyesülete most, midőn az új rendtartási szabályzatot tárgyalja:

hogy a tanítóképzőkbe jövőre csak oly növendékek vétetnek fel, kik a középiskolai 4 osztály elvégzése után a *legfontosabb tárgyakból felvételi vizsgálatot tesznek* s ezután *egy évig valamely népiskolánál gyakor-nokoskodnak*. S ha netán a felvételi vizsgákon elégtelen készültséget tanusítanak, a körülményekhez képest vagy végkép elutasítatnak vagy a tanítóképzőbe leendő belépésük alkalmával újra vizsgára köteleztetnek.

Ezen intézkedésnek szerény véleményem szerint a jó hatása a következőkben nyilvánulna:

1. Minden növendék tudná azt, hogy mi vár rá az életben, mi lesz a hivatása, bő alkalmá nyilnák arra, hogy egy év leforgása alatt vagy megkedvelné a választott pályát s akkor kettőzött buzgósággal fogna teljes kiképzéséhez, vagy belátná, hogy erre a terhes, de fontos pályára, ő nem való, mert nincs hivatása rá s nem lenne a tanítóképzőnek haszontalan tölteléke.

2. Most már igazi tanítónövendékként lépne az intézet I. osztályába, mert fogalma volna a gyakorlati tanításról, holott most erről csak a képző II. osztályában nyer némi fogalmat, s így egy évig csak gondolatban s nem a valóságban érzi magát tanítónövendéknek, már pedig minden ember az, a minék érzi s nem a minék gondolja avagy képzei magát.

3. A szegény és jobb készülségű tanulók itt is részesülhetnének stipendiumokban, s ha azt a sok pénzt, a mit eddig méltatlan tanulókra fordítottunk, jövőre ide fordítjuk, az ország tanúgye nagyobb hasznát látná!

4. Bevonhatók volnának így a jobb készülségű tanítók a tanítóképzés szolgálataba, kötelességükben állana ugyanis, a rájuk bízott növendékeket vizsgálatra hozni, s így a jövő tanító nemzedék kiképzésében nekik is rész jutna, a mi most teljesen hiányzik. A mi pedig helytelen dolog, mert ha a pap a papot, úgy a tanító is képezheti a tanítót.

Vége 5. jobban megközelíthető volna azon sokoldalú képzés is.

mely ma a tanítóképzésben megkívántatik. Növendékeink ezzel 1—2 évvel időssebbek lévén, beválhatnak földművelő tanítóknak, méhészeknek, borászoknak, selymészeknek és állattenyésztőknek, s minthogy a *gyakorlati* év alatt némi zongorázást s hegedülést is elsajátíthatnának, úgy a tantervben előírt énektanításnak, valamint a kormány által elrendelt kántorképzés követelményének is jobban megfelelhetnének; mert nem sulyosodnék a zenei oktatás kérdésének egész terhe a tanítóképző I. évfolyamára.

Baja.

Bene Gyula.

VEGYESEK.

Közgyűlésünk tartalmassá tételén a központi választmány fáradozik. Miként a lapunk elején közölt meghívó mutatja, közgyűlésünk tárgysorozata gazdagság és értékesség tekintetében mivel sem fog hátrább állani a többi közgyűléseinknél. A kolozsvári két képzőintézet testületeiből alakult rendezőbizottság pedig azon fáradozik, hogy a közgyűlést külsőleg fényessé, impozánssá tegye. A rendező bizottság meghívta a gyűlésre a kolozsvári tanári kört, a kolozsmegyei ált. tanítóegyesületet; képviselve lesznek tehát közgyűlésünkön a *Kolozsvárott székelő összes tanítói körök* a kisdedóvótól az egyetemig; *az egyházi főhatóságok, a város képviselő testülete*. Reméljük, hogy a tanítóképző tanárok is leendenek oly számmal, hogy méltóan fogják képviselni az ország tanítóképző testületét. A rendező bizottság gondoskodik arról, hogy az érkező tagtársak olcsó és kényelmes elszállásolásban részesüljenek.

A rendező bizottság kéri a közgyűlésre ránduló tagtársakat, hogy szándékukat, érkezésük idejét haladéktalanul jelentsék be Felméri Albertnek, a rendező bizottság jegyzőjének.

A vallás- és közoktatási miniszter a közgyűlésre tekintettel **az idei pünkösdi szünetet kivételesen meghosszabbította két nappal, szombattal (jun. 2.) és keddel (junius 5).**

Ujra felhívjuk a figyelmet arra a *hangversenyre*, a melyet *Pataki Vilmos* tagtársunk rendez közgyűlésünk alkalmából a Tanítók Háza javára a tanítónőképző növendékeivel. A koncertben valószínűleg *Major J. Gyula* tanítóképző tanár, kiváló zeneköltőnk s művészünk is közre fog működni.

Közgyűléseink. Ezelőtt tíz évvel, 1890-ben, tartotta egyesületünk első közgyűlését. Ez alatt a tíz év alatt öt közgyűlést tartottunk. Most készülünk a hatodikra. Az első gyűlés tárgyai voltak: a *felvétel, a tanterv, a gyakorlati kiképzés és a gyakorló iskola, a tanítóképesítő vizsgálatok*. A második közgyűlés (1892.) tárgya volt csupán a *tanterv*. A harmadik közgyűlés (1894.) tárgyai: a *benn- és künnlakások szervezete, a tanárképzés*. A negyedik közgyűlés (1896.) tárgyai:

a tanítók képzése, a képzők állítása és elhelyezése, a tanárképzés és képeztés, a képzők hatása a nemzeti szellem terjesztésére. A negyedik közgyűlésnek (1898.) is csak egy tárgya volt: *a tanítóképzés szervezete.* — Érdekes, hogy a tanítóképző tanárok sohasem közgyűléseiken intézték el anyagi ügyeiket.

A lefolyt tíz év még annyira a jelené, hogy nem vagyunk képesek azt eléggé a történelem szemüvegén látni. De talán nem csalódunk, ha a tanítóképzésnek ezt az évtizedét *a reformeszmék korszakának* nevezzük. És szó a mi szó, ezek a reformeszmék innen, a tanítóképző tanárok egyesületéből indultak világgá. Korántsem akarjuk e tíz év értékét kisebbíteni, de gyakorlati szempontból mégsem az eszme a fontos, hanem az alkotás. Ez pedig bizony nem állott arányban a reformtörekvésekkel. Kétségtelen, hogy ez alatt a tíz év alatt történt előhaladás, a tanítóképzés munkájának színvonala, különösen az 1892. évi tanítóképesítő vizsgálati szabályzat hatása alatt tetemesen fejlődött. De egyetemes fejlődésről alig lehet beszélni. Különösen a felekezeti tanítóképzés terén értünk el kevés sikert. Nincs tehát semmi okunk nagyon büszkélkedni az elért sikerekkel, de a csüggedésre sincs okunk. Kétségtelennek látszik, hogy nem sokára bekövetkezik *a reformalkotások kora.* Mély meggyőződéssel hisszük ezt. Mi, tanítóképző tanárok, egyénenként telve vagyunk reformeszmékkel, törekvésekkel. A nézetek is már meglehetősen tisztultak, vagy a kibontakozás stádiumában vannak. A siker már csak attól függ, hogy azok, a kik tudnak lelkesedni s dolgozni, kitartsanak elveink, törekvéseink mellett; hogy gyámoltalanoknak ne bizonyuljunk, ha kevesen is, összetartók s kitartók legyünk. Kolozsvári közgyűlésünk legyen bizonyossága annak, hogy a tanítóképző tanárok erősen állják helyüket a lobogó zászló alatt!

A tanítóképző-intézeti új rendtartási szabályzat ideiglenes kijavítása a miniszteriumban a tanári testületek javaslatainak figyelembe vételével megtörtént. A kiigazított tervezetet leküldték a közoktatási tanácsnak, a hol még ez iskolai évben befejezik a tárgyalásokat, hogy a szabályzat a jövő iskolai évre életbe léphessen. A szabályzat-tervezet első kiadványán kisebbszerű módosítások történtek. A legnevezetesebb változtatás az, hogy a szabályzat a felvétel feltételeit egyenlővé tette a fiú- és a leánynövendékekre nézve. A felvételhez szükséges életkort mind a fiúknál, mind a leányoknál a befejezett 14 évben állapította meg. Eltörülte a tanítónőképzőkben kötelező felvételi vizsgálatot; de fentartotta a miniszter azt a jogot, hogy azt bárhol és bármikor elrendelje. A felsőbb leányiskoláknak és leánygimnáziumoknak a nőképzőkre szóló kedvezményét a fiúkra is kiterjesztette, a mennyiben a hatodik közép- vagy polgáriskolai osztályból a képző harmadik osztályába való átlépést megengedi, ha a tanuló a külömbözeti vizsgálatot kiállja. Az igazgató-tanácsot, a melyet az első tervezet régi hatalmában és fényében akart feltámasztani, visszaszorították szűkebb mederbe. Kimondja az új tervezet, hogy az igazgató-tanács csak azon ügyekben határoz, a melyeket a tanári testület hozzá fellebbez. Ellenben meghagyja kezükben a felvételt, a kedvezmények kiosztását s az intézetek anyagi, sőt *tanulmányi* felügyeletét is! A tanári testületek hatáskörét itt-ott bővítették. A tantárgyak

felosztásában, az órarendek készítésében az igazgató csak a tanári testületek hozzájárulásával intézkedhetik; sőt a tanári testület állapítja meg az intézet tanulmányi költségvetését is. Leszállította a rendes tanárra nézve a heti 20 órát 18-ra. Már a két hónapon túl terjedő helyettesítést is díjazták. Az igazgató-tanács beleavatkozását a tanárok mellékfoglalkozásába törülte; a tanár mellékfoglalkozását csupán az igazgató veszi tudomásul. A képesítő vizsgálatok rendjében figyelemre méltó beiktatás az, hogy a 8 középiskolai osztályt végzett tanulók a neveléstani pótvizsgálat kiállása esetén tanítói képesítő vizsgálatot tehetnek.

Készséggel ismerjük el, hogy a közoktatásügyi miniszteriumban a tanári testületek javaslatait, a nyilvánosan történt felszólamlásokat nem tették egyszerűen ad akta. A közszükségből származott javaslatok közül többet felvettek az új tervezetbe. Egyes módosítások valóban figyelemre méltók és üdvösek. Ezzel azonban korántsem mondjuk azt, hogy *eléggé* figyelembe vették a kívánalmakat. Azok közül éppen a legfontosabbak az asztalfiókban maradtak. Nincs is semmi okunk rá, hogy régi álláspontunkat feladjuk. A kijavított rendtartási szabályzat is csak tatarozgatás. Nem várhatjuk tőle tanítóképzésünk korszerűsítését. Nyakunkon marad koloncznak továbbra a hatalmában megtépászott igazgató-tanács, kerékkötője minden jónak és hasznosnak. Nélkülözni fogjuk a jó felügyelet egészséges ellenőrző hatását. Megmarad az igazgatás rossz szervezete. Hiányozni fog az internátusok jó vezetése és ellenőrzése. Tanúi leszünk a képesítő vizsgálatok rendjében a visszaesésnek. Egyszóval taposni fogjuk a régi malmot. Bizony rozoga marad ez az alkotmány, ha új fogakat is raknak belé. Nem új rendtartási szabályt kívánunk, hanem új törvényt!

A Gyertyánffy-ünnepet, a melyet volt tanítványai, a polgári, kereskedelemi, tanítóképző-intézeti s népiskolai tanítók rendeznek számára, április 24-én, csütörtökön délelőtt 11 órakor fogják megtartani a Pedagógiumban. Gyertyánffyt a rendezők egy küldöttsége kérte föl az ünnepen való megjelenésre. Azonban Gyertyánffy kijelentette, hogy az ünnepen egészségi okokból nem vesz részt, de jelen lesz a tanítványai iránt való szeretete s ennek jeléül 20.000 koronás alapítványt tesz, a melynek évi kamatai volt tanítványai egyik fiúgyermekének felneveltetésére fordítandók. Ha pedig ilyen már nem akad, akkor az összeg két fele hasonló rendeltetéssel a tanítóképző-intézeti és polgáriskolai tanáregyesületek tulajdonába megy át. Az ünnepet *dr. Kiss Áron* igazgató fogja vezetni, üdvözölni fogják Gy-t volt tanítványai, a polgáriskolai egyesület s a képző tanárok egyesülete. Leleplezik arczképét, a melyet a volt tanítványok megbizásából *Stettka* Gyula festőművész festett meg. Az ünnep után villásreggeli lesz az István-főherczeg vendéglőben.

Péterfy Sándor lemondása az Eötvös-alap elnökségéről, sajnos végre ténynyé vált. *Wlassics* Gyula közoktatásügyi miniszter egészségi állapotára tekintettel tudomásul vette az elnöki tisztról való lemondását. Az egyesület vezetői sokáig igyekeztek őt szándékától eltéríteni és ha nem sikerült is, általános a meggyőződés, hogy az Eötvös-alap és a Tanítók Háza ezután sem nélkülözheti az ő

irányító kezét. Lemondása alkalmából Wlassics miniszter a következő levelet intézte hozzá: «Nagyságodnak f. é. márczius hó 18-án kelt jelentésében az Eötvös-alap Országos Tanítói Segélyegyesület elnöki tisztréről történt lemondását az abban foglalt indokolás alapján, sajnálattal bár, tudomásul veszem. Hazafias kötelességet teljesitek azonban, midőn ezen alkalommal ama buzgó és önfeláldozó fáradozásokért és hazafias lelkesedéstől sugalt nemes munkásságáért, mit úgy a mondott egyesület megteremtése, valamint megizmosítása, nagy czélok elérésére képessé tételében kifejtett, őszinte köszönetemet és elismerésemet nyilvánítom, azon óhajom kíséretében, hogy a vezetése alatt fölvirágozott egyesület még soká érezhesse Nagyságod közreműködését. Budapest. 1900. május hó 5-én Wlassics.

Tanítványok hálája. *Péterfy Sándor*, a magyar tanítószáz atyja, 1901. augusztus 1-én tölti be életének 60-ik évét. Ez alkalmat megragadják az ő tanítványai, hogy a Mária-Dorottya-egyesületben nagyobb alapítványt tegyenek nevére. Azok az intézetek, a melyek a gyűjtésben résztvesznek, a következők: Erzsébet-nőiskola (VI. Andrassy-út 65.) Országos Kiseddóvó Egyesület képző-intézete (VII. Szegényháztér 7.), Fröbel-féle nőegyesület kideddóvóképző-intézete (VI. Bajza-u. 27.), Országos mintarajziskola és rajztanárképző-intézet (VI. Andrassy-ut 71.) A tervezett alapítvány volna egy 8000 koronás «Péterfy Sándor tanítványainak alapítványa» nevet viselő alapítvány, átadva a Mária-Dorottya-Egyesületnek ama kötelezettséggel, hogy viszontszolgálatul évi kamataiból elaggott, vagy munkára képtelenné vált, vagy elszegényedett, vagy magát eltartani nem bíró tanítónő vagy óvónő tanítványát a Mesternek (akár szerzett oklevelet, akár nem, akár működött, akár nem, tekintet nélkül korára, nemzetiségére, vallására) haláláig gondozza teljes ellátással az egyesület a Tanítónők Otthonában Budapesten, VIII. Orczy-út 6. sz. a.

A württembergi új képesítő vizsgálati szabályzat tanítónők számára. Württembergben a tanítónők mostanáig csak egy képesítő vizsgálatot voltak kötelesek tenni. Ennek oka főleg az volt, hogy mostohán gondoskodtak ellátásukról, még nyugdíjukat sem biztosították; 1899-ben azonban törvényesen rendezték ügyeiket, s azért a württembergi kormány elérkezettnek látta az időt, hogy náluk is behozza a két (I. és II.) «szolgálati vizsgálatot», a mely a tanítókra nézve már régen kötelező (I. Magy. Tanítóképző f. évi 4. füzet 233. lapját). Minthogy nálunk is napirenden van a képesítő vizsgálatok reformja, azért időszerűnek tartjuk ezt az új vizsgálati szabályzatot megismertetni.

Az I. szolgálati vizsgálat a tanítónői állás ideiglenes betöltésére jogosít. A vizsgáló bizottság áll a miniszteri kiküldött elnöklete alatt a tanári testület tagjaiból. A jelölteket illetőleg megkivánják a 19. életév betöltését. A vizsgálat két részletben tehető le. Az utolsó előtti évfolyam végén az általános műveltség tárgyaiból s a képző bevégezése után a szaktárgyakból teszik le a jelöltek a vizsgálatot, az előbbi az u. n. elméleti, az utóbbi az u. n. gyakorlati vizsga. Az elméleti vizsgálaton a leányok 6-féle tárgyból készítenek írásbeli dolgozatokat, u. m. a német nyelvből, a vallás oktatástanából, az iskolai oktatástanból, ter-

mészettanból, mennyiségtanból. A szóbeli vizsgálat csak négy tárgyat ölel fel, u. m. a hittant vagy az iskolai oktatást, a német nyelvet, természettudományokat és fejszámolást. A gyakorlati vizsgálat (az évfolyamok bevégeztésekor) a következő tantárgyakból teendő le: a próbatanítás, testgyakorlat, rajz, zené- női kézimunka.

A II. szolgálati vizsgálat letevése a tanítói állás végleges betöltésére jogsít fel. Csak Stuttgartban tehető le. Az országos vizsgáló bizottságot a miniszter nevezi ki az iskolai és az egyházi szolgálatában álló egyének közül. Megkívánják a 23. év teljes betöltését s 2 évi iskolai gyakorlatot. A jelöltek 5-féle írásbelit készítenek, u. m. egy német nyelvit (a nevelés- és oktatástan köréből), egy módszertanit és neveléstörténetit, egy dolgozatot a történelemből, egyet a földrajzból vagy a természettudományokból (a jelölt választhat), egyet a mennyiség- tanból. A szóbelinek csak két tárgya van, u. m. az iskolai oktatástan (a nevelés- történelemmel és iskolai szervezettel együtt) s a német nyelv és irodalom,

Pedagógiai mozgalmak Németországban. A művelt külföldi államok, különösen Amerika, Anglia, Franciaország és Németország pedagógusai belátták azt, hogy a mai, u. n. általános lélektan nem nyújt biztos alapot a pedagógiai eljárások megállapítására és keresztülvitelére. Azért a pedagógiai célokat tekintve a lélektani vizsgálódásokat két irányban terjesztették ki. Az egyik irány, a melynek eredete Amerikában van, a gyermeki lélek fejlődési törvényeinek kikutatására törekszik; ezen vizsgálódások eredménye a genetikai lélektan (gyermekrajz, paidologia) lett. A másik irány a gyermeki lélek abnormitásait tette vizsgálata- tárgyává; ebből fejlődött ki a pathológiai pedagógia. Ennek a tudományágnak eredeti hazája Németország, megalapítója Strümpell, a nemrég elhunyt pedagógus volt. Mindakét tudományág szoros viszonyban van egymással; mert mindakettő a maga vizsgálataival a pedagógiát támogatja; továbbá a gyermek rendellenes lelki állapotai csak a rendes lelki funkciók felderítése által válnak megállapíthatókká; viszont a rendes lelki működések nyomában ott járnak az abnormitások is. A gyermeki lélek rendes működésének tüneteit, az abnormitásokba való áthidalásokat s a rendellenességek gyorsabb vagy lassúbb meg- rögzítéseit ismerni mind az elméleti, mind a gyakorlati pedagógia szempontjából fontos. Exact pedagógiai tudomány ezek nélkül nem fejlődhetik s a gyakorlati nevelői eljárások súlyos tévedésektől mentesek nem lehetnek. A pszichológia ezen két ágának rendszeres művelésére Németországban egyesületet alakítottak, a melynek neve *«A gyermek természetét kutató általános egyesület»* (Allg. Verein zur Erforschung der Eigenart unserer Kinder.) A mozgalom a jéni pedagógiai tanfolyamok hallgatói és doczensei köréből indult ki; a székhelye is Jena. Az egyesület minden esztendőben egy gyűlést tart Jenában a tanítói tanfolyam végén, illetőleg az orvosi tanfolyam kezdetén. Az egyesület nemzetközi természetű s közvetlen gyakorlati célja a jéni tanfolyamoknak a jelzett irányban való kibővítése s a közgyűlésen értekezések tartása. Az egyesület elnöke *Trüper J.*, a Jena melletti sophienhöhei nevelőintézet (az abnormis gyermekek számára) igazgatója. Az egyesület közlönye a *«Kinderfehler»* című

folyóirat; mert főleg ezen közlönynek lehet köszönni az ügyek eddig való fejlődését. A Kinderfehlert szerkesztik Trüper, Ufer, Zimmer, Koch; megjelenik Langensalzában (Beyer et Söhne) évenként 6 füzetben. Ára 4 márka. Az egyesület tagjai tanítók és orvosok.

Tanítónövendékek a Tanítók Házáért. A bajai tanítóképző intézet május hó 2-én *Ifjúsági hangversenyt* rendezett részben a F. I. Tanítókháza, részben önképzőköri könyvtára javára. A hangverseny műsora a következő volt:

1. Dalok. Gaál Ferencztől. Énekli az ifjúsági énekkar.
2. *Ecumes des Perles. Grand Etude de Concert.* Voss K.-tól. Zongorán előadja Janosics Antal II. o. tanítónövendék.
3. Magyar népdalok. Két zongorára szerzé Bartalus István. Előadják Altsbach Lajos, Beyer Ede, Strasser Adolf III. o. és Szohner Sándor II. o. tn.
4. Vár és a kunyhó. B. Eötvös Józseftől. Melodráma. Zenéjét írta Staab Lénárd. Szavalja Radovics Sebő I. o. tn., zongorán kíséri Janosics Antal II. o. tn.
5. Takarodó. «A névtelen hősök» című dalműből. Erkel Ferencztől. Előadja az ifjúsági ének- és zenekar.
6. Népdalok. Énekli Bácsics József IV. o. tn., zongorán kíséri Janosics Antal II. o. tn.
7. A lábas óra. Longfellow-tól. Ford. Szász Károly. Szavalja Gráf Sándor III. o. tn.
8. Bánkbán. Tiszaparti jelenet. Erkel Ferencztől. Zennekarra alkalmazta Berecz Ede. Előadja az ifjúsági zenekar.
9. A köny. Witt Tódortól. Férfikar. Éneklék Bácsics J., Laszcsik E., Sztáics M., Schäfer F., Steiger G., Schnitzinger L., Goronics S., Jung. J. tn.
10. Páris ifjai. Verditől. Énekli az ifjúság.

A sikerült hangverseny a «Ferencz József Tanítók háza» javára 230 koronát az intézeti «önképzőköri könyvtár» javára hasonlóképen 230 koronát jövedelmezett.

Hangverseny a Tanítók Háza javára. A csáktornyai m. kir. állami tanítóképző-intézet folyó évi május hó 23-án a «Ferencz József Tanítók Háza» javára a «Zrinyi»-szálló nagytermében zártkörű tánczvigalommal egybekötött hangversenyt rendezett, a melynek műsora a következő volt: 1. *Nyitány* Mozarttól, előadta az ifjúsági zenekar. 2. *Vándordal* Lányitól, előadta az intézeti férfikar. 3. a) *Nyolczadik magyar rhapsódia* Lisztől, b) *Magyar táncz* Brahmtól, zongorán előadta Révfy Géza tanár. 4. *Eredeti magyar dalok* Hoppetól, előadta az intézeti férfikar. 5. *Az ezüst fátyol legendája*, melodráma, szövege Várady A.-tól, zenéje Révfytól (zongora, physharmonium, férfikar), szavalta Simoncsics László tanítónövendék. 6. a) *Vadászdal* Szentirmaitól, b) *Riadó* Kapitól, előadta az intézeti férfikar, 7. *Ballettrészlet* Vébertől, előadta az ifj. zenekar. 8. *Dalárinduló* Rieger-től, előadta az intézeti férfikar.

M. Kir. Mezőgazdasági Múzeum. A tanítóképző-tanárok figyelmét felhívjuk a m. kir. mezőgazdasági múzeumra, melynek gyűjteményeit nemcsak a mezőgazdák, hanem mindazok haszonnal és tanulsággal tekinthetik meg, kik a mezőgaz-

daság vagy valamelyik ága iránt érdeklődéssel viseltetnek. E múzeumban hasznos és kártevő állatok gyűjteménye, növénytermelési, kertészeti, szőlőszeti, állattenyésztési, baromfitenyésztési, méhészeti, selyemtermelési tárgyak, gép- és eszköz-modellek, talaj- és műtrágya-minták, emléktárgyak; épület-modellek, statisztikai kimutatások stb. láthatók. A múzeum, mely Budapesten a VII. ker., *Kerepesi-út 72. számú házban* van elhelyezve, a hétfői és ünnepeket követő napok kivételével naponként d. e. 9 órától d. u. 1 óráig van nyitva és *látogatása ingyenes.*

Választmányi ülés. Egyesületünk választmánya május 14-én tartotta utolsó ülését a közgyűlés előtt. Örömmel vették tudomásul a kolozsvári rendező-bizottság buzgó fáradozását a közgyűlés sikere érdekében. Elhatározták, hogy körlevélben szólítják fel a tagokat a közgyűlésen való részvételre és a haladéktalan jelentkezésre. A jelentkezés *Felméri* Albert kolozsvári tanítónőképző-intézeti tanár úrhoz, a rendező-bizottság jegyzőjéhez intézendő. *Sztankó* Béla főtitkár előterjesztését a program végleges megállapításáról s az előadókról elfogadták *Dr. Kiss* Áron, a polgári tanítóképző igazgatója, bemutatta a Gyertyánffy-búcsú-ünnep programját; bejelentette, hogy Gyertyánffy István 20,000 koronás alapítványt tett volt tanítványai gyermekeinek neveltetésére, azon pótlással, ha ilyen már nem akad, ugy a 20,000 kor. fele részben a tanítóképző tanárok egyesületét, fele részben a polgáriskolai egyesületet illeti. Egyben meghívta az egyesületet a búcsú-ünnepre. A választmány köszönettel vette Gyertyánffy adományát s elhatározta, hogy az ünnepen magát küldöttségileg képviselteti. Ezután *Nagy* László terjesztette elő a közgyűlés teteleit a tanítóképesítésről. Az ügyben hosszabb vita folyt s elfogadta a választmány *Nagy* L. teteleit oly módosítással, hogy a közgyűlésen csak az általános tételek terjesztendők elő javaslat formában, a többi pedig az indokolás keretében adandó elő. Tudomásul vették végre, hogy eddig két indítvány érkezett a közgyűlésre az elnökséghez, mindakettő a nyugdíjról szól s *Nagy* László nyújtotta be. Az egyik szerint a gyakorlóiskolai tanítók kiveendők a tanítói nyugdíjtörvény keretéből s részint az állami tisztviselők nyugdíj-intézetébe, részint az országos tanári nyugdíjintézetbe helyezendők vissza. A másik arról szól, hogy azon magánnevelők és nevelőnők, a kik okleveles tanítók, felveendők a tanítói nyugdíj-intézetbe, illetőleg ezen szolgálatuk a nyugdíj szerinti ellátásba beszámítandó.

Kimutatás

az 1900. évi április 21-étől 1900. május hó 10-ig befolyt tagsági díjakról.

1898-ra: Kovács Béla (8 kor.)

1899-re: Hodinka Ágost (8 kor.)

1900-ra: R. k. tanítóképző Csíksomlyó, Bátori Lajos, Deszó Lajos, Ujváry Mihály, Piller György (8—8 kor.)

1900 I. félévre: Klotild-szeretetház Budapest (4 kor.)

Budapest, 1900 május hó 15-én.

Horvay Ede,
egyes. pénztáros.

Tekintetes Igazgató úr!

Dr. **Neményi Imre** lendülettel és szívhezszólóan megírta a legnagyobb magyar pedagógusnak, **Apáczai Csere Jánosnak** életrajzát és egybegyűjtötte Apáczai pedagógiai munkáinak legértékesebb és soha el nem évülő becsü gyöngyeit.

E munka

Szemelvények

Apáczai Csere János Pedagógiai munkáiból

czímmel alulírott könyvkiadó czégnél megjelent és 1 korona árban kapható.

Ahhoz a magasztos hivatáshoz, mely a nemzet jövő reményének az ifjuságnak nevelésében a leendő tanítói generációra vár, a tanítójelöltek és tanítók sehonnan nemesebb idealizmust és önzetlen lelkesedést nem merithetnek jövő életpályájukhoz, mint Apáczai Csere Jánosnak életéből és munkáiból.

Ezen felfogásból kiindulva és abban a meggyőződésben, hogy e munka kiadása által hasznos szolgálatot teszünk a magyar tanító és nevelőkézésnek, van szerencsénk a szó alatt levő könyvet oly kéréssel tekintetes Igazgató úrnak szíves figyelmébe tisztelettel ajánlani, hogy abból az intézet növendékei között jutalomképpen leendő szétosztás végett nagyobb számú példányt megrendelni szíveskedjék.

Fogadja tekintetes Igazgató úr mély tiszteletünk kifejezését.

Budapest, 1900. évi május hó 19-én.

Singer és Wolfner

könyvkiadóhivatala.